

Anni Lapinkangas, Anni Riikola & Hilla Utriainen

**PERHETYÖNTEKIJÖIDEN KOKEMUKSIA VANHEMMUUDEN TUKEMISESTA
PERHEISSÄ, JOISSA ON HAITALLISTA PÄIHTEIDENKÄYTTÖÄ**

**PERHETYÖNTEKIJÖIDEN KOKEMUKSIA VANHEMMUUDEN TUKEMISESTA
PERHEISSÄ, JOISSA ON HAITALLISTA PÄIHTEIDENKÄYTTÖÄ**

Anni Lapinkangas,
Anni Riikola
& Hilla Utriainen
Opinnäytetyö
Syksy 2015
Sosiaalian koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijät: Anni Lapinkangas, Anni Riikola & Hilla Utriainen

Opinnäytetyön nimi: Perhetyöntekijöiden kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta perheissä, joissa on haitallista päihteidenkäyttöä

Työnohjaajat: Aira Vanhala & Päivi Onkalo

Työn valmistumislukukausi ja – vuosi: Syksy 2015

Sivumäärä: 43 + 5

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla perhetyöntekijöiden kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta perheissä, joissa esiintyy haitallista päihteidenkäyttöä. Tavoitteenamme on tuoda esiin perhetyöntekijöiden kokemuksia, jotta kokemustietoa voitaisiin hyödyntää jatkossa perhetyön kehittämisessä.

Tutkimuksemme on laadullinen tutkimus. Keräsimme aineiston teemahaastatteluna, johon haastattelimme neljää perhetyöntekijää kahtena ryhmänä. Tutkimuskysymys oli: Millaisia kokemuksia perhetyöntekijöillä on vanhemmuuden tukemisesta perheissä, joissa esiintyy haitallista päihteiden käyttöä. Aineiston analysointimenetelmänä oli teemoittelu, joka toteutettiin haastatteluteemojen mukaisesti. Viitekehyksessä käsittelemme kahta isoa kokonaisuutta: riittävän hyvää vanhemmuutta ja perhetyötä vanhemmuuden tukemisessa.

Aineiston perusteella voidaan todeta, että perhetyöntekijöiden kokemuksista tärkeimmiksi nousivat luottamussuhteen luominen ja säilyttäminen, vanhemmuuden peilaaminen, tuen ja kontrollin yhdistelmä sekä verkostotyöskentely. Yhteiseksi edellytykseksi näille tekijöille muodostuu avoin, rehellinen ja luottamukseen perustuva vuorovaikutus. Tutkimuksessa kävi ilmi, että erityistä huomiota vanhemmuuden tukemisessa tulee kiinnittää juuri avoimuuteen ja rehellisyyteen perustuvan vuorovaikutussuhteen luomiseen ja säilyttämiseen.

Jatkotutkimusehdotus voisi liittyä perhetyöntekijöiden kokemuksiin perhetyön tuen riittävydestä. Sillä perhetyöntekijöiden kokemuksista oli luettavissa, että perhetyö ei haastavimmissa elämäntilanteissa elävien perheiden kanssa aina ole riittävä tukimuoto, vaan osalla perheistä voi olla tarvetta pakottavimmille tukitoimille.

Asiasanat: Perhetyö, vanhemmuus, päihteet.

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme, Social Services

Author(s):Anni Lapinkangas, Anni Riikola & Hilla Utriainen

Title of thesis: Family workers experiences on supporting parenting in families with drug abuse

Supervisor(s): Aira Vähärautio & Päivi Onkalo

Term and year when the thesis was submitted: Fall 2015

Number of pages: 43 + 5

The purpose of this study is to describe family workers experiences on supporting parenting in families with drug abuse. The objective is bring out experiences of family workers, so that recorded experience in information could be utilized to improve family work in the future.

Our study is qualitative. The material was collected as themeinterview to which we interviewed four family workers as two groups. Our research question was; what kind of experiences the family workers had on supporting parenthood with drug abuse? The material was analysed by thematising to with we used the themeframe of the interview. In the theoretical framework we will focus on two subjects: parenthood that is good enough and family work on supporting parenthood.

According to the study it can be said that especially creating and maintaining trust relationship, mirroring parenthood, combination of support and control and networking rose from the familyworkers experiences. Open, honest and interaction based on trust are formed as a common prerequisite to these factors. The study revealed that special attention needs to be given on creating and sustaining a trust relationship.

Further studies could be made relating to the adequacy of familywork's support. It could be indicated from the experiences of familyworkers that in the most demanding life situations mere family work is not enough. But some of the family could have need for more enforcive ways of support.

Keywords: family work, parenthood, drugs

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	RIITTÄVÄN HYVÄ VANHEMMUUS	8
3	PERHETYÖ VANHEMMUUDEN TUKENA.....	11
3.1	Ekokulttuurinen lähestymistapa perhetyössä	12
3.2	Perhetyön prosessi	14
3.3	Verkostotyö perhetyössä.....	17
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	18
4.1	Metodologiset lähtökohdat	18
4.2	Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävä	18
4.3	Kohdejoukko ja aineistonkeruu	18
4.4	Aineiston analyysi	20
5	TUTKIMUSTULOKSET	22
5.1	Kokemuksia perhetyön prosessin aloituksesta	22
5.2	Kokemuksia perhetyön prosessin toteutuksesta	24
5.3	Kokemuksia perhetyön prosessin lopetuksesta	29
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	32
7	POHDINTA	35
7.1	Tutkimuksen eettisyys	37
7.2	Tutkimuksen luotettavuus.....	38
	LÄHTEET.....	39
	LIITTEET	44

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla perhetyöntekijöiden kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta perheissä, joissa on haitallista päihteidenkäyttöä. Tavoitteenamme on tuoda esiin perhetyöntekijöiden kokemuksia, jotta tallennettua kokemustietoa voitaisiin hyödyntää jatkossa perhetyön kehittämisessä.

Suomessa lastensuojelun avohuollon asiakkuudet ovat lisääntyneet viime vuosina huomattavalla tavalla. Avohuollon asiakkaana kaikista alakouluikäisistä lapsista oli vuonna 2012 16,7 % ja sitä vanhemmista lapsista 17,8 % (Kurttila 2014, 119-124). Perhetyötä järjestettiin lastensuojelun avohuollon tukitoimena ennen nykyisen Sosiaalihuoltolain (1304/2014) voimaantuloa. Voimassa olevan Sosiaalihuoltolain (1304/2014) mukaan perhetyötä järjestetään osana yleistä sosiaalipalvelua erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai nuorelle hänen terveytensä ja kehityksensä turvaamiseksi. (THL 2015, viitattu 19.9.2015.) Muutos perhepalveluiden järjestämisessä on aloitettu keväällä 2014 ja se tuodaan asteittain käytäntöihin vuoteen 2016 mennessä. (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301.)

Rakenteelliset muutokset perhepalveluiden järjestämisessä tekevät opinnäytetyömme aiheesta ajankohtaisen, sillä ne vaikuttavat suoraan lapsiperheiden elämään. Perheiden hyvinvointiin liittyvät yhteiskunnalliset ratkaisut joko tukevat lasten mahdollisuuksia hyvään elämään tai vaihtoehtoisesti kaventavat niitä. Taloudelliset, sosiaaliturvaan liittyvät ratkaisut sekä kunnallisten palveluiden toimivuus vaikuttavat suoraan lapsiperheiden hyvinvointiin. (Lammi-Taskula, Karvonen & Ahlström 2009, 11.)

Opinnäytetyömme aihe on vanhemmuuden tukemisen perheissä, joissa esiintyy haitallista päihteiden käyttöä. Aiheeksi tämä valikoitui siksi, koska päihteidenkäytön ongelmat ovat yhä useammalla perhetyön asiakkaalla ajankohtaisia. Perhetyön asiakkaista yhä suurempi osa on perheitä, joilla esiintyy myös haitallista päihteidenkäyttöä (Myllärniemi 2007, 10). Tyypillistä on eri aineiden sekakäyttö; usein käytetään huumausaineiden yhteydessä myös alkoholia ja lääkkeitä (Irti huumeista 2014, viitattu 6.10.2014). Naisten päihteidenkäytön määrät ovat lisääntyneet viimeisten vuosikymmenten aikana ja samaan aikaan raittius on harvinaisempaa. Huolestuttavaksi tilanteen tekee erityisesti se, että alkoholin käytön määrät ovat korkeimmillaan naisten hedelmällisimmässä iässä. (Itäpuisto 2008, 16.)

Aaltosen (2013) mukaan Pajulo kertoo, että vanhemmuudessa koetut paineet voivat lisätä päihdeiden käytön riskiä. Lapsi tuo mukanaan uudenlaista vastuuta, huolta ja stressiä. Aikaisemmin on ajateltu, että vanhemman päihdeongelman tulee olla riittävästi hoidossa ennen kuin voidaan keskittyä tukemaan vanhemmuutta. Uudemmat tutkimustulokset ovat kuitenkin osoittaneet, että jo pelkästään keskittymällä vanhemmuuteen ja vuorovaikutukseen motivoidaan ja edesautetaan vanhempaa päihteettömänä pysymiseen. (Aaltonen 2013, viitattu 12.9.2015.)

Opinnäytetyömme aihe valikoitui kiinnostuksestamme perhetyötä kohtaan. Erityisen kiinnostuneita olimme siitä onnistutaanko perhetyöllä tukemaan vanhemmuutta perheissä, joissa haitallista päihteidenkäyttöä esiintyy. Tämän opinnäytetyön kautta henkilökohtaisena tavoitteenamme on vahvistaa eettistä ja asiakastyön osaamista. Kun opinnäytetyömme kontekstina ovat perheet, joihin voi liittyä ennakko-oletuksia ja -asenteita, on kiinnostavaa pohtia ilmiöön liittyviä eettisiä ja moraalisia kysymyksiä. Tavoitteenamme on oppia tiedonhankintaa, sen jäsentämistä sekä kokonaisuuksien hahmottamista.

2 RIITTÄVÄN HYVÄ VANHEMMUUS

Lapsen syntymä antaa aikuiselle mahdollisuuden olla vanhempi. Vanhemmuus on ennen kaikkea lapsen ja vanhemman välinen ihmissuhde, jossa vanhempi kasvattaa lasta ja lapsen kasvu käynnistää aikuisessa jatkuvan, elinikäisen mahdollisuuden sisäiseen kasvuun. Lapsi kokoajan muokkaa omalla olemassaolollaan, toiminnallaan ja kasvullaan omien vanhempiansa vanhemmuutta. Keskeistä vanhemmuudessa onkin yhdessä kasvaminen. (Tamminen 2004, 69.)

Vanhemmuus kasvuprosessina tarkoittaa, että aikuinen integroi kolmentasoisia elintärkeitä ihmissuhdekokemuksia toisiinsa. Ensimmäiseksi aikuinen voi ymmärtää omaa lastaan riittävästi vain sitä kautta, että on ollut itse lapsi. Vanhemmuus edellyttää omien lapsuuden muistojen ja elämäntietojen aktivoimista, erityisesti omilta vanhemmiltaan saadun vanhemmuuden kokemuksellista ”uudelleen elämistä”. Tämä lapsuuden uudelleenjäsentäminen ja -järjestäminen lisää vanhemman itsetuntoa ja antaa oivalluksia omaa elämää kohtaan. Tätä kautta vanhemmuus antaa aikuiselle mahdollisuuden parempaan elämänhallintaan sekä eheämpään sisäisesti koettuun minuuteen ja selkeämpään identiteettiin. (Tamminen 2004, 70-71.)

Toisella tasolla vanhemmuus rakentuu aikuisen tämänhetkisen kiintymyssuhteen eli parisuhteen kautta. Vaikka vanhemmat eivät enää olisi yhdessä, tarvitaan lapsen tekemiseen kaksi ihmistä ja heidän keskinäinen suhteensa vaikuttaa lapseen. Tämä parisuhde sisältää kahden aikuisen toisiansa täydentäviä, paremmin tai huonommin yhteensopivia aiempia varhaisia kiintymyskokemuksia. Vanhemmuus siis edellyttää parisuhteen henkistä ja vuorovaikutuksellista rakentamista, jossa vanhemmat jäsentelevät molempien aiemmat varhaiset kolmiosuhteet. (Tamminen 2004, 70-71.)

Kolmas vanhemmuutta rakentava ihmissuhdetaso on tulevaisuuteen suuntaava, lapsen ja kumpikin vanhemman välinen uusi ja uutta kiintymystä luova suhde. Tässä on kyse siitä, miten kumpikin vanhempi kokee erikseen ja yhdessä juuri tämän lapsen kohdalla onnistuvansa ja epäonnistuvansa sekä miten tyytyväisiä ja tyytymättömiä he ovat itseensä, lapseensa ja toisiinsa. Samaan aikaan lapsi yksilöllisellä olemassaolollaan ja vastavuoroisuudellaan kasvattaa vanhempiansa rakkautta itseään kohtaan. Vanhemmuudessa on siis kyse vanhemman oman lapsuuden, vanhempien ja parisuhteen sekä uuden perhesysteemin rakentumisesta, jäsentymisestä ja muuttumisesta. (Tamminen 2004, 72.)

Riittävän hyvä vanhemmuus tuottaa turvallisen kiintymyssuhteen lapselle ja se edellyttää kiintymystä ja kiinnittymistä. Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian mukaan tavoitteena on johdonmukainen ja herkkä vanhemmuus, jossa huomioidaan lapsen tarpeet ja niihin vastaaminen. (Kalland 2001, 225.) Lapsen ja vanhemman kiintyminen tapahtuu yhteisessä vuorovaikutuksessa vähitellen ja jatkuen läpi lapsen elämän (Sinkkonen & Kalland 2002, 10). Vanhemman tulee tarjota lapselle riittävän hyvää hoivaa, joka edellyttää sensitiivisyyttä lapsen tarpeita ilmaiseville viesteille (Sinkkonen 2008, 269). Vanhemmat tarvitsevat tukea yhteiskunnalta aikuisuuteen ja vanhemmuuteen eli kollektiivista riittävän hyvää vanhemmuutta (Tamminen 2004, 72).

Kasvaakseen ja kehittyäkseen lapset ja nuoret tarvitsevat vuorovaikutuksellista vanhemmuutta. Emden mukaan vanhempien tulee taata lapselle seitsemän perustarvetta, jotka heidän tulee joka päivä riittävästi huomioida ja tyydyttää tietoisesti tai tiedostamatta. Nämä lapsen kasvun seitsemän perustarvetta ovat: kiintymys, hoiva, rajat, suojelu, tunteiden jakaminen, oppiminen ja leikki. Vanhemman täytyy haluta kasvaa riittävän hyväksi vanhemmaksi, mikä on edellytyksenä vuorovaikutukselliselle vanhemmuudelle. (Tamminen 2004, 72-74, 77.)

Vuorovaikutuksellinen vanhemmuus edellyttää vanhemmalta myös kykyä reflektoida. Reflektointi on avoin ponnistus, jonka tarkoituksena on pohtia omia ja toisten kokemuksia tietoisesti. Reflektointi näkyy verbaalisella ja toiminnan tasolla sekä auttaa toimimaan sensitiivisesti vuorovaikutuksessa. Sen avulla vanhemmalla on mahdollista saada todenmukaisia ja positiivisia mielikuvia lapsesta ja itsestään vanhempana. Reflektointi edellyttää vanhemmalta kykyä pitää samanaikaisesti oma sekä lapsen kokemusmaailma mielessä ja huomata niiden välillä oleva yhteys, kuitenkin sekoittamatta niitä toisiinsa. Tätä kutsutaan mentalisaatioksi, sillä tarkoitetaan vanhemman kykyä ymmärtää lapsen näkyvän käyttäytymisen takana olevaa tunnetta, tarvetta tai kokemusta. Tämän on edellytys sensitiivisellä ja lapsen tarpeet huomioonottavalle vanhemmuudelle. (MLL 2015, viitattu 19.9.2015.)

Lapsella tulee olla turvallinen lapsuus, joka edellyttää vanhemmalta rajoja ja suojelua. Niiden kautta lapsi oppii itsekontrollia ja elämänhallintaa aikuisuuteen. Turvallisuudentunne syntyy johdonmukaisuudesta vanhemman kasvatustoiminnassa ja omassa toiminnassa. Lapset ja nuoret tarvitsevat vanhemmalta emotionaalista läsnäoloa, jossa aikuinen asettuu lapsen tunteiden peiliksi. Tämä mahdollistaa lapselle tunteidensäätelyn oppimisen. (Opetushallitus 2013, viitattu 7.11.2014.)

Päihteidenkäyttö vaikuttaa vanhemman kykyyn huomata ja tunnistaa lapsen tarpeita sekä vanhemman kykyyn olla läsnä. Lisäksi vanhemman käytöksessä tapahtuvat päihteiden aiheuttamat muutokset vahingoittavat lapsen turvallisuuden tunnetta, joka muodostuu tilanteiden ennakoitavuudesta. Lapsen turvallisuus voi vaarantua, mikäli vanhemman tarkkavaisuus herpaantuu ja reaktiot hidastuvat. Päihteidenkäyttöön usein liittyvät riidat ja vanhempien ennakoimaton käytös lisäävät lapsen stressiä ja vaativat häneltä jatkuvaa varuillaanoloa. Lapsessa syntyy negatiivisia tunteita vanhempaansa kohtaan päihteidenkäytön myötä ja ne aiheuttavat lapselle ristiriitaisia tunteita ja lapsi saattaakin ajatella olevansa syypää vanhempien käytökseen. (Ensi- ja turvakotienliitto 2015, viitattu 19.9.2015.)

Aaltonen (2013) viittaa Pajuloon, jonka mukaan lapsi tarvitsee vanhemmalta tarkkaa ja sensitiivistä hoivaa. Päihteidenkäyttö ja päihderiippuvuus heikentävät vanhemman stressin sieto- ja säätelykykyä, keskittymiskykyä sekä lisäävät impulsiivisuutta ja ennakoimatonta käytöstä. Pienen lapsen uhma tai itkuisuus koettelevat juuri vanhemman stressin sietokykyä. Tämä voi johtaa siihen, että lapsi ei saa vanhemmalta tarvitsemaansa sensitiivistä hoivaa, vaan vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksesta muodostuu herkästi negatiivinen ja vanhemman stressi kasvaa. Nämä puolestaan voivat altistaa vanhempaa entisestään päihteiden käytölle ja vanhemmuuden laiminlyönnille. (Aaltonen 2013, viitattu: 12.9.2015.)

3 PERHETYÖ VANHEMMUUDEN TUKENA

Lastensuojelulain (417/2007) tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lain 4§:ssä määritellään lastensuojelun tehtäväksi ennaltaehkäistä ja puuttua lapsen ja perheen hyvinvointia uhkaaviin ongelmatekijöihin. Lastensuojelua toteutetaan lapsen edun mukaisesti. Lastensuojelussa on käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, ellei lapsen etu muuta vaadi. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) määrittelee lapsen huollon tarkoittavan lapsen suojelua sekä tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamista niin, että lapsen tarpeet ja toiveet otetaan yksilöllisesti huomioon. Lapselle täytyy olla oikeus turvallisiin ja läheisiin ihmissuhteisiin erityisesti vanhempiansa kanssa. Lapsen kasvatuksen tulee olla sellaista, että lapsi saa osakseen hellyyttä, ymmärrystä ja turvaa sekä tarpeeksi virikkeellisen kasvuympäristön. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä tulee tukea ja edistää, jotta kasvaminen vastuulliseksi aikuiseksi on mahdollista. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.)

Lastensuojelun perhetyö alkoi kehittyä Suomessa sodan päättymisen jälkeen kodinhoitajan työnimikkeen alla. Aluksi työn tarkoituksena oli tarjota varattomien monilapsisten perheiden äideille työvoima-apua sekä valistusta kodin ja lasten hoidossa. 1976 Ruotsista saapui idea perhetyöstä, jota alettiin toteuttaa Mannerheimin lastensuojeluliiton ja Sosiaalihuollon toimesta tehostettuna perhetyön kokeiluna. (Nupponen & Simonen 1983, 13.) Perhetyön keskiöön siirtyi vuorovaikutus ympäristön kanssa sekä äitien ja isien opettaminen lasten- ja kodinhoidossa. Kodinhoitajan tehtävä muuttui keskustelupainotteisemmaksi, jonka tarkoituksena oli saada perhe ottamaan vastuuta omasta elämästään. 1980-1990 luvun vaihteessa lastensuojelua alettiin toteuttamaan avohuoltopainotteisesti, jolloin työntekijät alkoivat kutsua työtä perhetyöksi. Koska perhetyöntekijän ammatinimike on melko nuori, ei täsmällisiä työnkuvauksia ja tehtävämääräyksiä ole asetettu. Työkäytänteet ovat syntyneet paikallisesti niihin tarpeisiin, joita kullakin kunnalla on sillä hetkellä ollut. (Reijonen 2005, 7-9.)

Perhetyön käsitteen alla on monenlaisia toimintatapoja ja menetelmiä kunnasta riippuen (ks. Reijonen & THL:n verkkotoimitus, viitattu 25.9.2014; Uusimäki 2005, viitattu 3.12.2014). Sosiaalihuol-

tolain 2014/1301 mukaan perhetyöksi käsitetään lapsiperheiden kotipalvelu ja perhetyö, joihin perheillä on oikeus ilman lastensuojelun asiakkuutta. Lastensuojelulaissa 2007/417 perhetyöksi määritellään tehostettu perhetyö ja perhekuntoutus. Tässä opinnäytetyössä olemme keskittyneet Sosiaalihuoltolain mukaiseen perhetyöhön sekä Lastensuojelulain mukaiseen tehostettuun perhetyöhön. Sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön taustalla olevia tuentarpeita voivat olla esimerkiksi jokapäiväisen elämän tuentarve, taloudellinen tuentarve, lähi- ja perheväkivallasta sekä kaltoinkohtelusta aiheutuva tuentarve, lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen tai päihteiden ongelmakäytöstä aiheutuva tuentarve. (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301.)

Lastensuojelun perhetyö toteutetaan pääsääntöisesti lastensuojelun sosiaalityön avohuollon tukitoimena. Perheet ohjautuvat lastensuojeluun sosiaalityöntekijän kautta. Perhetyö perustuu lastensuojelun avohuollon asiakassuunnitelmaan. Perhetyön toiminta on tavoitteellista, suunnitelmallista ja määräaikaista ja sen kesto vaihtelee keskimäärin kuudesta kuukaudesta kahteen vuoteen. Lastensuojelun perhetyön asiakasperheet tarvitsevat usein ohjausta ja neuvontaa, intensiivistä tukea arjessa pärjäämiseen sekä lisäksi pitkäaikaista tukea ja kuntoutusta. (Myllärniemi 2007, 10.) Lastensuojelun perhetyöllä tuetaan ja kontrolloidaan perheitä ja perhetyö on aina interventio perheen yksityisyyteen (Myllärniemi 2007, 12; THL 2014, viitattu 1.10.2014).

Perhetyön ideologisena pohjana on ajatus, että lapsen etu on turvata läheissuhteiden jatkuvuus. Näin ollen perhetyön keskeisiä tavoitteita ovat vanhemmuuden ja perheen tukeminen. Perhetyön suhde lapsen etuun nähdään välittyvän perheen ja vanhemmuuden kautta, missä vanhemmuus nähdään olevan aina jotakin suhteessa lapseen ja palautuvan lapsen tarpeisiin ja hyvinvointiin. Vanhemmuuden tukemisessa pyritään vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiseen, koska se nähdään keskeisenä osana vanhemmuutta. Toiminnan kohteiksi muodostuvat lapsi-vanhempisuhte, arjen sujuminen, arjessa jaksaminen ja perhedynamiikka eli se, miten perhe toimii arjessa ja millaisia rooleja perheessä on. (Myllärniemi 2007, 6-7.)

3.1 Ekokulttuurinen lähestymistapa perhetyössä

Yhteiskunnan yleisimmät perhekäsitykset ja niihin liittyvät arvo- ja normikäsitykset vaikuttavat perhetyön ideologiaan. Kulttuurissamme perhe käsitetään ja idealisoidaan ydinperheeksi ja se onkin perheymmärryksemme normi. Ydinperhemalli on läsnä työntekijöiden puheissa ja ajattelussa normina ja vertailukohtena, johon poikkeavia perhemalleja suhteutetaan. Nämä poikkeaa-

vat perhesuhteet ja rakenteet ovat suhteessa ylliedustettuina lastensuojelun perhetyön asiakaskunnassa. (Myllärniemi 2007, 6-7.)

Ekokulttuurinen teoria tarkoittaa millaisten mekanismien kautta ympäristön vaikutukset näkyvät lapsen ja perheen elämässä. Ympäristöä muokkaamalla voidaan siis vaikuttaa lapsen kasvun ja kehityksen edellytyksiin. Los Angelesin CHILDTUTKIMUSRYHMÄ on muodostanut Ekokulttuurisen teorian kritiikiksi Bronfenbrennerin Ekologiselle teorialle. Ekokulttuurisella ympäristöllä tarkoitetaan perheen voimavarojen ja toimintatapojen kokonaisuutta. Siihen vaikuttavat perheen ja yhteiskunnan materiaaliset ja taloudelliset tekijät sekä kulttuuriset uskomukset. Nämä tekijät ohjaavat arkielämän järjestämistä ja ymmärtämistä. Ekokulttuurisen ajattelutavan omaksuminen mahdollistaa työntekijälle lapsen kehityksen ymmärtämisen lähtevän lapsen ja hänen ympäristönsä välisen suhteen tarkastelusta. (Määttä & Rantala 2010, 54, 56.)

Ekokulttuurisen teorian keskeinen käsite on akkommodaatio eli tapa, jolla perhe järjestää toimintakulttuurinsa ekokulttuurisen ympäristön eri osa-alueilla. Toimintakulttuurin katsotaan muodostuvan perheen arkitilanteista. Nämä osa-alueet voidaan ryhmitellä perheen ulkopuolisiksi, joita ovat taloudellinen perusta, julkiset palvelut ja tiedon lähteet, tai perheen sisäisiksi, joita ovat kotityöt, lasten kaverit ja roolit. (Määttä & Rantala 2010, 57-58.)

Akkommodaatio tarkoittaa niitä muutoksia, joita perhe on valmis tekemään tai jättää tekemättä ylläpitääkseen arkielämän sujuvuutta ja pysyvyyttä sekä tukeakseen lapsen kehitystä. Perheet eivät vain passiivisesti sopeudu ympäristön vaikutuksiin, vaan pyrkivät aktiivisesti vaikuttamaan niihin olosuhteisiin missä elävät, muokkaamalla ympäristöään ja arjen toimintatapoja omien tarkeitensa ja arvojen mukaiseksi. Perheellä itsessään on paljon voimavaroja muutosten toteuttamiseen ja uuden tilanteen hallintaan. Perhekulttuuri rakentuu perheteemoista, jotka kertovat mitä perheessä arvostetaan sekä mihin uskotaan. Kunkin perheen oma perhekulttuuri ohjaa perheen arjentoimintoja ja päivittäisten rutiinien muutoksia. (Määttä & Rantala 2010, 57-59.)

Perheissä, joissa esiintyy haitallista päihteiden käyttöä, on haasteena järjestää lapselle tasapainoinen ja säännöllinen arki, sillä päihteidenkäytöstä johtuen on vanhempien elämä ollut aiemmin sekavaa ja arjenhallinta puutteellista. Vanhemmilla on usein päihteidenkäytöstä aiheutuen haasteellista pitää lasta mielessään, jolloin lapsen tarpeet ja tunteet jäävät helposti huomaamatta ja niihin ei vastata. (Aliranta 2015, viitattu 19.9.2015.)

3.2 Perhetyön prosessi

Perhetyön prosessi on osana lastensuojeluprosessia. Se on suunnitelmallista ja sen tavoitteena on muutos erityisesti silloin, kun lastensuojelullinen työorientaatio on vahva. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 74-82; Myllärniemi 2007, 10.) Prosessi koostuu kolmesta päävaiheesta: aloituksesta, toteutuksesta ja työskentelyn päättämisestä (Järvinen ym. 2007, 74-82).

Prosessi alkaa, kun perhetyön tarve tai huoli perheestä tulee ilmi. Sen jälkeen tehdään palvelutarpeen arviointi. (Järvinen ym. 2007, 74-82.) Palvelutarpeen arvioinnin tekee lastensuojelun sosiaalityöntekijä parityönä toisen työntekijän kanssa. Tarkoituksena on arvioida lapsen tuentavetta ja tilannetta. Arvioinnissa kuullaan lasta, hänen perhettä ja muita läheisiä sekä lapsen ympärillä toimivia verkostoja. (Oulun kaupunki 2014, viitattu 4.12.2014.) Arvioinnissa pyritään kartoittamaan perheen riski- ja suojaavat tekijät kolmesta näkökulmasta: lapsen, perheen ja vanhemmuuden (Helsingin kaupungin sosiaalivirasto 2007,7). Jos perhetyölle katsotaan olevan tarvetta, perhetyön prosessi aloitetaan. Samanaikaisesti perheelle saatetaan antaa muita tukitoimia. (Myllärniemi 2007,12.)

Toteutusvaiheessa perhetyö aloitetaan aloituspalaverilla, jossa asetetaan perhetyön tavoitteet ja laaditaan suunnitelma. Laadittua suunnitelmaa toteutetaan erilaisin työmenetelmin. Välillä arvioidaan toteutettua suunnitelmaa yhdessä perheen kanssa. (Järvinen ym. 2007, 74-82.) Perheen osallisuus nähdään perhetyössä tärkeänä. Osallisuudella tarkoitetaan mahdollisuutta osallistua, sekä yhteisöön kuulumista ja siihen vaikuttamista. Kokemus osallisuudesta syntyy teoista, joissa annetaan mahdollisuus osallistua johonkin tai päästä osalliseksi jostakin. Osallisuuden ajatuksena perhetyössä on, että perhe voi ilmaista omia ajatuksiaan, tunteitaan ja kokemuksiaan niin, että ne tulevat kuulluksi. Perheellä on myös oikeus saada tietoa omaan elämään vaikuttavista asioista. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 38.) Perhetyötä toteutetaan havainnoimalla, neuvonta- ja ohjaustyönä, terapeutuksina keskusteluina, erilaisina menetelminä ja konkreettisina apuina arjessa (Myllärniemi 2007, 6-7).

Tukeminen alkaa havainnoimisesta, jossa lapsen ja vanhemman välisiä vuorovaikutustaitoja arvioidaan. Havainnoimisessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi seuraaviin asioihin: Miten vanhempi reagoi lapsen viesteihin? Reagoinnilla tarkoitetaan viestin tulkintaa, siihen vastaamista sekä vastauksen ajoittumista. Lisäksi tarkkaillaan vanhemman ja lapsen välistä fyysistä kontaktia. Miten

lasta pidetään sylissä ja miten lapsi käyttäytyy sylissä pidettynä? Pyrkiikö vanhempi katsekontaktiin ja vastaako lapsi siihen sekä miltä vanhemman ääni kuulostaa? (Kalland 2001, 225.) Vanhemmuuden tukemisen tavoitteena on riittävän vahva vanhemmuus, jossa lapsen tarpeisiin vastataan riittävällä tavalla. Tavoitteellisenä nähdään tilanne, jossa lapsen tarpeet ovat vanhemmalle tärkeitä ja ymmärrettäviä. (Myllärniemi 2007, 6-7.)

Havainnoimisen jälkeen tärkeää on vanhemmuuden peilaaminen, jolla tarkoitetaan yksityiskohtaista ja verbaalista vahvistamista vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Tällä pyritään vanhempaa tiedostamaan oman käytöksensä vaikutuksia lapsen olotilaan ja kehitykseen. Sanallisen vahvistamisen tulee olla seikkaperäistä eli pelkkä suurpiirteinen toteaminen ei riitä. Esimerkiksi ainoastaan ”oletpa hyvä vanhempi” ei kerro vanhemmalle mitä hän teki oikein. Tavoitteena on vahvistaa vuorovaikutuksen toimivia puolia ja samanaikaisesti auttaa vanhempaa ymmärtämään ja ratkaisemaan sen pulmakohtia. Näin voidaan toimia vanhemmuuden peilinä ja vahvistaa vanhemman itsetuntoa vanhempana. (Kalland 2001, 226.) Tässä opinnäytetyössä puhuttaessa vanhemmuuden peilaamisesta tarkoitetaan yksityiskohtaista ja sanallista vahvistamista vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa.

Niin vanhempi-lapsi -suhteessa kuin perhetyöntekijä-vanhempi -suhteessa on tavoitteena turvallisen kiintymyssuhteen malli. Se edellyttää, että perhetyöntekijä on herkkä ja luotettava, reagoi vanhempien viesteihin, pyrkii ymmärtämään vanhempien psykologista todellisuutta sekä asettaa turvallisia rajoja ja pitää niistä kiinni. (Kalland 2001, 227.)

Lapsen kehitysaskelille annetaan lapsen ja vanhemman välistä kiintymystä vahvistavaa merkitystä. Lapsen peilaamisessa yksi tärkeä osa on lapsen kehityksen havaitseminen ja siitä nauttiminen. Se mahdollistaa lapselle oman kehityksensä näkemisen vanhemman käytöksessä. Jotta lapsi kykenee kehittymään, tulee vanhemman mahdollistaa lapselle lähikehityksen vyöhyke, jossa hän ennakoii ja tukee lasta. Tähän ennakkointiin sisältyy kolme osatekijää: vanhemman sisäinen edustus tulevasta kehitysaskeleesta, lapsen ponnisteluiden tukeminen sekä lapsen palauttaminen tarvittaessa aikaisemmalle tasolle. Näitä vanhempi toteuttaa käyttämällä sanallisia tai fyysisiä ohjauskeinoja. Tavoitteena on auttaa vanhempaa ymmärtämään lapsen kehityksen eri vaiheita sekä vahvistaa kiintymyssuhdetta ja korostaa vanhemman roolia lapsen kehityksen tukemisessa. (Kalland 2001, 226-227.)

Työskentelyssä perheen kanssa keskitytään onnistumisiin eli tilanteisiin, joissa päihteiden käyttöä ei esiinny ja vanhemmuus on riittävää. Tällöin perhe huomaa, että heillä on voimavaroja toimia lapsen edun mukaisesti. Epäonnistumisista tulee puhua ja ne täytyy tunnustaa, jotta vanhemmat oppivat näkemään syyt tilanteiden takana. Myös onnistumiset tulee todeta ääneen yhdessä perheen kanssa. (Simula 2002, 12-13.)

Perhetyössä käytetään usein voimaannuttavaa kontrollia, jonka tarkoituksena on huolen esille tuominen, rajojen asettaminen ei-toivotulle käyttäytymisellä sekä rajoista kiinni pitäminen. Kaikesa vuorovaikutuksessa tunnustetaan olevan kontrollin elementti, jolla tarkoitetaan näkyvää rajoittamista ja sen tavoitteena on puuttua perheen sisäisiin ei-toivottuihin prosesseihin ja näin edesauttaa tavoiteltua muutosta. (Järvinen ym. 2012, 119, 147-148.)

Ammattiauttajien tasa-arvoinen, totuudenmukainen ja tarvittaessa tiukka suhtautuminen perheen tilanteeseen, antaa vanhemmille mahdollisuuden peilata perheen tilannetta ja omaa toimintaansa keskittyen erityisesti lapsen näkökulmaan. Tällainen suoruus ja tasa-arvoinen kohtaaminen asiakassuhteessa luo molemminpuolista luottamusta ja kunnioitusta. Perheellä olevista vaihtoehdoista tulee puhua rehellisesti, jotta perhe pystyy hahmottamaan, mitä tapahtuu, ellei tilanne muutu. Tämä motivoi vanhempia muutokseen. Perheen tulee saada itse arvioida omaa tilannettaan, sitä mikä toimii ja mihin tarvitaan muutoksia ja mikä heitä parhaiten auttaisi. Tämä mahdollistaa dialogisuuden perheen ja työntekijöiden välillä. Työntekijän täytyy olla avoin monenlaisille ratkaisuille ja nähdä muutos prosessina. (Simula 2002, 10-12.) Avoin vuorovaikutus on mahdollista ainoastaan luottamukseen perustuvassa suhteessa, jossa on mahdollista ottaa puheeksi arkoja asioita sekä olla eri mieltä (Järvinen ym. 2012, 21-22).

Työntekijän tehtävänä on arvioida prosessin kulkua ja suunnata katse lapsen etuun sekä tavoitteisiin, joita on asetettu yhdessä perheen kanssa tai joita perhe on asettanut itselleen. Välillä arvioidaan yhdessä saavutetaanko asetettuja tavoitteita. Työntekijän täytyy sitoutua työskentelyprosessiin, sovittuihin aikoihin ja pelisääntöihin. (Simula 2002, 12-13.)

Perhetyön päätöksestä on jo sovittu perhetyön suunnitelmavaiheessa yhteisesti perheenjäsenten ja muiden perheen kanssa toimivien työntekijöiden kanssa. Kun perhetyön tavoitteet on saavutettu, tapaamisia vähennetään ja lopulta ne päätetään kokonaan. Päätyminen voi tapahtua suunnitelman mukaisesti tai perheenjäsenten tai työntekijän ehdotuksesta. Lopussa järjestetään perhetyön päätöspalaveri, jossa mietitään pärjääkö perhe ilman tukea vai onko perheellä tarvetta muille

tukitoimille. Mikäli perheen katsotaan vielä tarvitsevan muita tukitoimia, perhetyöntekijän velvollisuutena on huolehtia riittävästä tiedon siirtymisestä. (Järvinen ym. 2012, 108-109.)

3.3 Verkostotyö perhetyössä

Verkostotyö perhetyössä on tarvelähtöistä työtä, joka perustuu asiakasperheen tuen tarpeisiin. Moniammatillinen yhteistyötiimi syntyy perheen kanssa työskentelevistä työntekijätiimeistä ja laajemmista yhteistyöverkostoista. Toimivan yhteistyön perustana toimii yhteistyökumppanuus osallistuvien tahojen kesken sekä yhtenäinen ydinkäsitys perheen tilanteesta ja tuen tarpeista. (Kuorilehto 2014, 33.)

Perhetyön asiakkailla on usein monia eri viranomais- ja auttamistahon asiakkuuksia. Tavoitteena on löytää perhettä tukevia ja perheen elämään vaikuttavia sosiaalisia verkostoja. Verkostot voivat olla perheen luomuverkostoja kuten sukulaisia ja ystäviä, tai ammatillisia verkostoja. Olennaista on, että perheellä on mahdollisuus itse määritellä heille eniten voimavaroja tuovat verkostot. (Lastensuojelun työmenetelmiä 2007, 7-8.)

Haasteita verkostotyölle muodostuu erityisesti silloin kun perheen ympärillä on paljon eri viranomaistahoja, jolloin on mahdollista että eri tahoilla on erilaiset käsitykset perheen hoidosta ja tuen tarpeesta. Ammatti- ja viranomaisryhmien välinen dialogi edellyttää rakenteiden tukea verkostotyölle sekä yhteisiä sopimuksia ja suunnitelmia työnjaosta, joita arvioidaan säännöllisesti. Lisäksi yhteistyön sujuvuutta parantaa tarvittavan tiedon siirtyminen viranomaiselta toiselle ja yhteistyön koordinoijan valitseminen sekä mahdollisimman avoin ja läpinäkyvä työskentely. Salassapitovelvollisuuden ei pitäisi vaarantua verkostotyössä, mikäli perheeltä itseltään kysytään lupa siirtää sitä koskevia tietoja viranomaiselta toiselle. (Lastensuojelun työmenetelmiä 2007, 7-8.)

Yhteistyölle esteeksi voi muodostua liiallinen tarve kontrolloida muiden tahojen tekemisiä, vuorovaikutuksen ongelmat tai liialliset vastakkainasettelut ja ristiriidat, tiedon huono kulkeutuminen viranomaiselta toiselle tai yhteisten suunnitelmien arvioinnin puuttuminen. (Lastensuojelun työmenetelmiä 2007, 7-8.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

4.1 Metodologiset lähtökohdat

Metsämuuronen (2008,14) viittaa Syrjälään, jonka mukaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusote soveltuu tutkimuksiin, kun ollaan kiinnostuneita tietyissä tapahtumissa mukana olleista yksittäisten toimijoiden merkitysrakenteista tai halutaan tutkia luonnollisia tilanteita. Eikä näitä tilanteita ole mahdollista järjestää kokeiksi tai niissä vaikuttavia tekijöitä voida kontrolloida. Tässä opinnäytetyössä tutkimme yksittäisten perhetyöntekijöiden kokemuksista vanhemmuuden tukemisesta niissä perheissä, joissa esiintyy haitallista päihteiden käyttöä. Olennaista on, että kokemuksia kuvaillaan juuri tässä kontekstissa eli näitä kokemuksia ei synny ilman kyseistä kontekstia (Laine 2010, 28). Tyypillisen kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole teorian tai hypoteesien testailu, vaan aineiston kuvailu (Hirsjärvi & Sajavaara 2004, 155).

4.2 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävä

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla perhetyöntekijöiden kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta perheissä, joissa on haitallista päihteiden käyttöä. Opinnäytetyön tavoitteena on, että Oulun kaupungin hyvinvointipalvelut voisivat hyödyntää tätä tutkimustietoa toimintaansa kehittäessään.

Tutkimustehtävänämme on: Millaisia kokemuksia perhetyöntekijöillä on vanhemmuuden tukemisesta perheissä, joissa on haitallista päihteidenkäyttöä.

4.3 Kohdejoukko ja aineistonkeruu

Saimme tutkimusluvan (liite 1) toukokuussa 2015, jonka jälkeen otimme yhteyttä perhetyöntekijöihin. Kohdejoukko muodostui neljästä perhetyöntekijästä, jotka työskentelevät Oulussa, ja joilla on vähintään puolen vuoden kokemus työskentelystä perheissä, joissa vanhemmat käyttävät päihteitä. Oulussa perhetyötä toteutetaan ryhmämuotoisesti tai kotiin tehtävänä perhetyönä. Haastatteluihin osallistui työntekijöitä molemmista työmuodoista.

Keräsimme aineiston haastattelemalla perhetyöntekijöitä. Toteutimme haastattelun teemahaastatteluna (liite 2). Haastattelu on laadullisen tutkimuksen aineiston keruun päämenetelmä. Se perustuu suoraan vuorovaikutukseen tutkittavan henkilön kanssa. (Hirsjärvi ym. 2004, 193-194.) Tyypillistä haastattelulle on ennalta suunnitelmallisuus ja luottamuksellisuus. Lisäksi se on haastattelijan aloitteesta tapahtuvaa ja ohjaavaa sekä haastattelijalla motivoi ja ylläpitää haastattelua (Eskola ym. 1998, 86). Teemahaastattelulle on tyypillistä haastattelun aihepiirien määrittely etukäteen. Kysymyksiä ei kuitenkaan ole asetettu tarkkaan muotoon tai järjestykseen. (Eskola ym. 1998, 87.)

Aineisto koostui neljästä henkilöstä eli kahdesta parihaastattelusta. Parihaastattelu on yksi ryhmähaastattelun alamuoto, joten siihen pätevät lähes samat ohjeet kuin ryhmähaastatteluunkin. Ryhmähaastattelu on tehokas tiedonkeruu menetelmä, jossa saadaan yhtäaikaaisesti usealta henkilöltä tietoja. Ryhmähaastattelulla voidaan kerätä enemmän tietoa, kun ryhmän jäsenet toimivat ikään kuin kollektiivisena muistina ja auttaa myös väärinymmärrysten korjaamisessa. Toisaalta ryhmässä saattaa jäädä tuomatta esille ryhmän oman toiminnan kannalta negatiiviset asiat tai ryhmän jäsenet saattavat olla epätasa-arvoisessa asemassa toisiinsa nähden ja tämä saattaa vaikuttaa keskustelun suuntaan. Sekä ryhmähaastattelun hyvät että huonot puolet tulee ottaa huomioon tehdessä aineistosta tulkintoja ja johtopäätöksiä. (Hirsjärvi ym. 2004, 200.)

Lähetimme haastattelun teemarungon etukäteen haastateltaville, jotta työntekijät saivat tutustua haastattelun teemoihin. Lisäksi haastattelurunko oli koko haastattelun ajan esillä ja haastattelu eteni rungon mukaisesti. Haastattelutilanteessa toimimme teemahaastattelun mukaisesti eli emme asettaneet tarkkoja kysymyksiä, vaan annoimme työntekijöiden itse kertoa kokemuksistaan teemojen kautta. Kuitenkin haastattelun alussa meidän täytyi muotoilla muutamia kysymyksiä asetetuista teemoista, jotta keskustelu käynnistyi. Haastattelutilanteessa tarkkailimme ajankäyttöä ja jaoimme ajan haastattelurungon mukaisesti; perhetyön prosessin aloitukseen, toteutukseen ja lopetukseen. Kuhunkin osioon varattiin maksimissaan 20-30 minuuttia. Tällä varmistettiin, että ehdimme käydä jokaisen osion läpi. Haastattelut toteutettiin työntekijöiden työpaikalla. Käytännössä toteutimme haastattelut siten, että yksi oli päävastuussa haastattelusta, toinen teki tarvittavia lisäkysymyksiä ja kolmas vastasi ajankäytöstä ja äänityksestä. Toisessa haastattelussa vaihdoin rooleja. Haastattelut kestivät yhteensä kaksi ja puoli tuntia, ensimmäinen haastattelu oli kestoaltaan 1,5 tuntia ja toinen 1 tunnin. Nauhoitimme haastattelut varmuuden vuoksi kahdelle eri nauhoituslaitteelle.

4.4 Aineiston analyysi

Laadullisen analyysin perimmäinen tarkoitus on selkeyttää kerättyä aineistoa ja tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysillä aineisto tiivistetään kadottamatta kuitenkaan aineiston ydinsanomaa. (Eskola ym. 1998, 138.) Laadullisen analyysin aineisto järjestetään sen jälkeen kun se on kerätty, purettu tekstiksi ja valmistettu teknisesti käsiteltävään muotoon. (Eskola ym. 1998, 151.) Purimme haastattelunauhoitukset litteroimalla eli kirjoitimme haastattelut puhtaaksi sanasta sanaan. Litteroitua tekstiä tuli yhteensä 62 sivua, jonka jälkeen alkuperäisilmaisut ryhmiteltiin ja pelkistettiin. Pelkistämisen jälkeen sivumäärä väheni 38:aan.

Jäsentelimme aineiston teemoittelemalla. Yksinkertaistettuna teemoittelulla tarkoitetaan laadullisen aineiston pilkkomista ja järjestämistä erilaisten teemojen eli aihepiirien mukaan litteroinnin jälkeen (Tuomi & Sarajärvi 2012, 93). Aineistosta etsittiin ilmaisuja, jotka vastasivat tutkimuskysymykseen. Aineisto järjestettiin haastatteluteemojen mukaisesti sellaisenaan kuin haastateltavat toivat itse ne esille, sillä näimme sen vähentävän tulokinnan riskiä.

Haastatteluista saatua tekstiä pilkottiin sitaateiksi ja ryhmiteltiin yhteen samasta teemasta kertovat sitaatit. Sitaatit toimivat tutkimusraportissa havainnollistavina esimerkkeinä, joista lukija voi päätellä miten kirjoittaja on päässyt tutkimusraportissa esitettyihin johtopäätöksiin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, viitattu 14.4.2015.) Tämän jälkeen poistimme sitaateista tutkimusaiheelle epäoleelliset kohdat pois ja analysoimme sitaatteja. Näistä muodostui sisältö teemoille teemakartastoihin (liitteet 3-5).

Esimerkit analyysista:

Olemme käyttäneet aineiston analyysissa seuraavia merkkejä: -- tekstistä poistettu kohta, [ ] jos viittaa johonkin asiaan, joka ei tule suoraan sitaatista ilmi.

Perhetyöntekijöiden alkuperäiset sitaatit:

- *"Sehän varmaan tässä kokoajan niinkö sillai, että sitä niinku tehhään, että se on sitä niinku tukea ja sitte sitä arviointia kokoajan ja sitte jos tulee jotaki semmosia, niinku tossa kuin hyviä kohtia ja niitten niinkö vahvistamista ja jos jotaki semmosia, että pittäis niinku puuttua, niin sitte mietitään, että miten niihin niinku sitten, miten niitä tuuan niitä heikkoja asioita sitte."*

- ” Et se arviointi jotenki kulukee kokoajan tässä jakson mukana tai päivissä ja hetkissä.”
- ” Että ne kokkee voimattomuutta niinkö ihan tavallisissa ko aattelee ni kyllä se se, kyllä-hän sitä vaistomaisesti työntekijänä sää havainnoit niinkö kokoajan”
- ”Kokoajan arvioijaan sitä tapaamisesta niin kauan ko sitä tehhää”

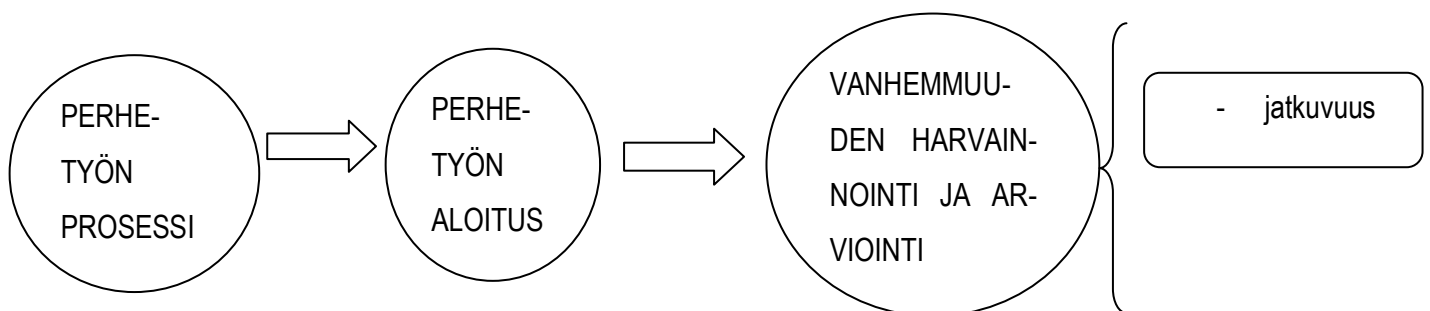
Pelkistetty sitaatti:

- ”—tässä kokoajan—sitä niinku tehhään [vanhemmuuden arviointia] että se on sitä niinku tukea ja sitte sitä arviointia kokoajan—”
- ”Et se arviointi jotenki kulukee kokoajan tässä jakson mukana tai päivissä ja hetkissä.”
- ”--kyllähän sitä vaistomaisesti työntekijänä sää havainnoit niinkö kokoajan”
- ” Kokoajan arvioijaan sitä--ensikohtaamiselta--niin kauan ko sitä tehhää”

Tutkijoiden tulkinta:

➔ Vanhemmuuden havainnoinnin ja arvioinnin jatkuvuus

Tämän jälkeen tekemämme tulkinnot järjestettiin haastattelussa käytetyn teemarungon mukaisesti seuraavalla tavalla:

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset syntyivät aineistolähtöisellä teemoittelulla aineiston analyysivaiheessa. Aineisto teemoiteltiin opinnäytetyömme tietoperustasta nousseeseen perhetyön prosessimalliin käyttäen apuna haastattelun teemarunkoa sekä lisäten sinne tarpeelliseksi kokiamme alateemoja. Tutkimustulokset esittelemme perhetyön prosessimallin kautta.

5.1 Kokemuksia perhetyön prosessin aloituksesta

Perhetyön prosessin alussa työntekijät kokivat erittäin tärkeänä tekijänä **luottamussuhteen luomisen** perheen ja työntekijöiden välille. Luottamussuhteen muodostumisen työntekijät näkivät jatkumoksi, joka alkaa päätöksestä aloittaa perhetyö ja jatkuu läpi perhetyön sen lopettamiseen saakka. Olennaiseksi muodostuvat perhetyöntekijöiden mukaan avoimuus, rehellisyys ja läpinäkyvyys työntekijöiden toiminnassa.

“jotenkin mulla vaan nyt yhtäkkiä kumpuaa se luottamus sieltä ensi ja se alotus, miten tässä niinkö luuaan se pohja tälle työlle”

Työntekijät korostivat ensikohtaamista perheen kanssa tärkeänä luottamussuhteen luomisen kannalta. Tällöin tärkeää on perheen aito kohtaaminen ja erityisesti se miten vuorovaikutus vanhemman kanssa onnistuu. Työntekijät kuvailivat haastattelussa läpinäkyvän toiminnan lisäävän vanhempien luottamusta perhetyöntekijöihin, koska vanhemmat tietävät mitä perhetyö on ja mihin sillä pyritään ja mitkä ovat työn käytänteitä.

Vanhemmuuden havainnointi ja arvioinnin työntekijät katsoivat alkavan jo perhetyön prosessin aloitusvaiheessa. Perhetyöntekijät näkivät havainnoinnin ja arvioinnin kulkevan luontevasti mukana työskentelyn jokaisessa vaiheessa. Havainnoinnissa ja arvioinnissa työntekijät kiinnittivät erityisesti huomiota kuinka vanhemmat huolehtiva lapsen kasvun ja kehityksen tukemisesta.

“ -- se että miten niinkö vanhempi pystyy vastaamaan sen vauvan tarpeisiin sen ikätason mukaan-- aina peilataan, että mitä minkäikäinen se vauva on ja mitkä sen tarpeet on siinä kohtaa ja miten se vanhempi niihin vastaa. Et sen kasvun ja kehityksen tukeminen.”

Perhetyön alkaessa **asetetaan tavoitteet** perhetyölle. Työntekijät kuvailivat tavoitteiden asettamisessa pyrkimyksenä olevan yhteisten ydin tavoitteiden löytäminen perheen ja ammattilaisten kesken.

“Siinä alotuksessa aina mietitään ne tavoitteet-- mitä huolia on tullu lähettävältä taholta ja mikä sen perheen oma ajatus on siitä. että mihin se kokee tarvivansa tukea. Ne kootaan sitte siinä yhteen.”

Haastatteluissa kävi ilmi, että on olemassa erilaisia kokemuksia siitä, kuka työlle asettaa tavoitteet. Osalla työntekijöistä oli kokemus, että tavoitteista keskustellaan yhdessä ja päätetään yhdessä perheen sekä muiden asiantuntijoiden kanssa. Toisena kokemuksena oli, että pääsääntöisesti tavoitteet määrittelee perheelle annettu lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Yhteiseksi työn tavoitteeksi kaikille perheille, joissa esiintyy haitallista päihteiden käyttöä, löysivät työntekijät tuen päihteettömyyteen ja vuorovaikutukseen lapsen kanssa.

“--no aika useita on just ne päihteettömyyteen ja sitten tuki siihen varhaiseen vuorovaikutukseen, että löytää semmoisia iloja tekemiseensä lapsen kanssa”

Tavoitteiden asettamisessa olennaiseksi koettiin, että asiakasperhe ja työskentelyyn osallistuvat verkostot tietävät ja ymmärtävät perhetyön tavoitteet sekä työn luonteen olevan suunnitelmallinen ja tavoitteellinen perhetyö, jonka tavoitteena on muutos asiakasperheen tilanteessa.

Lapsen edun huomiointi koettiin koko perhetyön toiminnan pohjaksi. Haastattelussa työntekijät korostivat lapsen kasvun ja kehityksen tukemisen merkitystä perhetyön suunnitelmassa. Suunnitelmaan kirjataan konkreettisia asioita, joiden katsotaan tukevan lapsen sen hetkistä kehitysvaihetta. Perhetyöntekijät näkivät vanhemmuuden päihteettömyyden aina lapsen eduksi.

“-- Pääjutut on siellä tekemisessä, keskitytään siihen lapseen, minkä kokoinen, sen kehitysvaiheeseen ja sitte siihen päihteettömyyteen ja siinä on jokin vähän omalla vajerilla --.”

Haastattelussa työntekijät toivat ilmi, että vanhemmat osasivat vaihtelevasti **löytää perheessä olevia voimavaroja**. Kuitenkin kokemus oli, että perheet löytävät itsestään voimavaroja paremmin prosessin edetessä. Työntekijöiden kokemusten mukaan vaihtelevat elämänmuutokset ja muutos päihteettömään elämäntapaan rajoittavat perheiden voimavaroja.

“joo joku ossaa joillaki on vähän sitten niinku hakemisessa se että, ei oikein hetin ossaa sanoa sitä, että mikä on niinkö missä vahvuutta mutta sitte monesti eikö se oo niin että ku jaksoa mennään etteenpäin ni sitte jotenki rupiaa paremmin löytyy niitä .--”

5.2 Kokemuksia perhetyön prosessin toteutuksesta

Haastattelussa työntekijät puhuivat **perhekulttuurin ymmärtämisestä**, jossa heidän kokemuksensa mukaan on olennaista ymmärtää jokaisen perheen omanlaisensa elämäntilanne. Heidän mukaansa tämä tulee ottaa perhetyön prosessissa huomioon. Työntekijät näkivät perheen määrittelevän omat tuen tarpeensa ja olevan näin oman elämänsä asiantuntijoita. Näin työntekijät kokivat työskentelevänsä perheiden yksilölliset tarpeet huomioiden.

Työntekijöiden mukaan perheen kokonaistilanteen hahmottaminen on lähtökohta onnistuneelle perhetyölle. Erityisesti perheen päihdehistorian tunteminen koettiin olennaiseksi. Työntekijät kokivat haastavana, että osa perheen historiasta on salassapitovelvollisuuden takana. Perheellä voi olla kuitenkin sellainen käsitys, että perhetyöntekijällä on tieto perheen koko historiasta. Joskus perheet kokevat häpeää liittyen heidän historiaansa, mikä voi olla esteenä avoimelle vuorovaikutukselle.

“-- perheen tilanne ja se mitä päihteitä on ollu ja semmosta. ja missä vaiheessa lapsi syntyy tai on syntynyt tai mitä kaikki semmonen koko perheen se tilanne ja miten puoliso on mukana ja muuta.”

Työntekijät kokivat **vanhempien motivoinnin** päihteettömyyteen alkavan jo ennen perhetyön prosessia. Heidän mukaansa motivoinnin ja sitouttamisen prosessiin aloittavat perheen kanssa jo aiemmin työskennelleet tahot.

“mutta jotenkin tuntuu, että asiakaassa alkaa se prosessi. sitoutuminen -- paljon aikaisemmin, jo siitä ku ihmiset ottaa puhheeksi,-- niin sehän alkaa se motivointi tähän, että mitä varten tänne tullaan, se alkaa jo sieltä toisten työntekijöitten puolesta.”

Työntekijät näkivät lapsen olevan suurin motivointitekijä vanhemman sitoutumisessa päihteettömyyden elämäntapaan. Lisäksi työntekijät kertoivat käyttävänsä motivointikeinona keskustelua vanhempien kanssa. Keskusteluissa pyritään kartoittamaan päihteettömyysprosessin vaikeimmat

kohdat ja löytämään keinoja niistä selviytymiseen. Keskusteluissa työntekijät tuovat esille onnistumisen kokemuksia ja pyrkivät näin kasvattamaan vanhempien elämänhallinnan tunnetta.

“Sitten me tässä tuetaan tällä omalla toiminnalla sitte sitä ja monesti tai miten ne ite sanoo, että se on se oma lapsi tai se vauva siinä se semmonen tärkein motivaattori, heidän takiaan he heidän vuoksi he jättävät päihteet”

“Ja sitte jotenki semmonen niinkun hyvän huomaaminen ja semmoisten toimivien asioiden nostaminen ni se on kauhian tärkeää kans näille, jotka kamppailee päihteettömyytensä kanssa.”

Työntekijät kertoivat **arvioivansa perhetyön suunnitelman toteutumista** prosessin aikana; ollaanko saavutettu suunnitelmalle asetetut tavoitteet sekä tarvittaessa tarkennetaan niitä. Työntekijät antavat palautetta perheelle koko prosessin ajan. Työntekijät kertoivat, että suunnitelmaa arvioidaan välipalaverissa, jossa huomioidaan kaikkien osapuolten näkemys; perhe itse, työntekijät ja muu verkosto kertovat jokainen oman näkemyksensä prosessin tähänastisesta toteutumisesta.

“perhe kertoo itte omansa ja sitte -- kerrotaan mikä meidän näkemys on ja sitte muu verkosto kertoo kans omasta näkövinkkelistään että mikä ajatus ja näkemys on.”

Tuen ja kontrollin välinen jännite perhetyössä herätti haastatteluissa paljon keskustelua. Perhetyöntekijöillä oli erilaisia kokemuksia tuesta ja kontrollista perhetyössä. Yhteisenä kokemuksena kuitenkin oli, että perheet tarvitsevat kontrollia. Työntekijät ajattelivat myös perheillä olevan erilaisia kokemuksia tuen ja kontrollin välisestä jännitteestä. Työntekijät puhuivat paljon siitä, että mitkä tekijät perheessä voidaan katsoa sellaisiksi, että ne velvoittavat työntekijää tekemään lastensuojeluilmoituksen. Perhetyöntekijöiden kokemuksen mukaan tulee varmistaa, että vanhemmat ymmärtävät mitkä ovat lastensuojeluilmoituksen tekemiseen velvoittavia asioita.

Perhetyöntekijät pohtivat, milloin on hyvä aika ja tilanne ottaa huoli puheeksi. Työntekijät jäsentävät ensin huolta itsekseen tai työyhteisössään, ennen kuin huoli tuodaan esille perheessä. Perhetyöntekijät näkivät tärkeäksi hienovaraisuuden puheeksi ottamisessa, koska usein kyseessä on perheen henkilökohtaiset asiat. Työntekijät kokivat, että huoli tulee kertoa avoimesti perheelle ja perheen kanssa pitää keskustella huolen aiheesta. Lisäksi työntekijä kertoo perheelle, jos hänen täytyy viedä huolta eteenpäin lastensuojelun sosiaalityöntekijälle.

“--mietitään ensin -- miksi on tullu huoli ja miten me ite tai keskenään sitten puhumaan, tietenki kahestaan ja tiimeissä sitte, että ootteko tämmöstä huomannut pitäskö tästä nyt puhua ja ketkä sitä ruppee sitten ottaa esille -- ja tavallaan, että missä kohtaa -- mikä se on se hyvä kohta, että ei tuu niinkö lissää semmosta hämmennystä.”

Työntekijöiden kokemusten mukaan vastuu vanhempien päihteettömyyden kontrolloinnista on jaettu useiden ammattilaisten kesken. Perhetyöntekijät kokivat tärkeäksi avoimen keskustelun päihteidenkäytöstä asiakasperheen kanssa. Sen tavoitteena on tukea vanhempaa päihteettömyydessä. Työntekijöiden mielestä heillä on usein eriävät näkemykset vanhemman kanssa päihteiden käytöstä.

Työntekijät kokivat **vanhemmuuden peilaamisen** tärkeäksi työssään vanhemmuuden tukemiseksi. Tällöin työntekijä sanallisesti kertovat vanhemmalle, miten vanhempi toimii suhteessa lapseensa. Perhetyöntekijöiden toiminta perustui mallintamisen ja vahvistamisen periaatteisiin. Eri-tyisesti työntekijät kiinnittävät huomiota vanhempi-lapsi- suhteen vahvistamiseen auttamalla vanhempaa huomaamaan onnistuneita hetkiä vuorovaikutuksessa ja lapsessa. Vanhempia tuetaan huomaamaan lapsen kasvua ja kehitystä sekä nauttimaan lapsen kehityksen seuraamisesta. Työntekijöiden tarkoituksena on saada vanhempi ajattelemaan mielessään lapsen kehitystä eteenpäin.

“On se varmaan tosi iso merkitys, että huomataan ja katotaan ja tarkastellaan yhdessä niitä vauvan tai lapsen kehittymisen kohtia, katoppa nyt se sulle hymyilee, nyt se tarttuu helistimeen ja nyt se kääntyy ja nyt se mennee jo kontaalleen ja tämmöisten asioiden huomioiminen plus sitte viiään eellekki päin sitä, että mikä seuraava semmonen kehityksen pylyväs on.”

Työntekijöiden tavoitteena on tukea vanhempaa huomaamaan oman käytöksensä vaikutukset lapseen ja miettimään asioita näin vanhemmuuden kannalta. Työntekijöillä on tarkoituksena kertoa vanhemmalle, milloin hän toimii lapsen eduksi ja miten, sekä toisaalta auttaa havaitsemaan oman käytöksensä negatiiviset reaktiot lapsessa.

“--ja sitte jos tulee jotakin semmosia, niinku tossa kuin hyviä kohtia ja niitten niinkö vahvistamista ja jos jotaki semmosia, että pittäis niinku puuttua, niin sitte mietitään, että miten niihin niinku siten, miten niitä tuuaan niitä heikkoja asioita sitte”

“ -- vanhemmuuden asioita --pilkotaan pieniin, että mikä tuntuu hyvältä ja mikä on helpompaa sen vauvan kans ja mikä virkistää, että niistä sais puhua ja voi hakke sitä omaa kehittymistä, että mikä tuntuu hankalammalta.”

Työntekijöiden kokemuksen mukaan vanhemman omat lapsuuden kokemukset vaikuttavat perheen nykyhetkeen. Työntekijöiden mukaan on tärkeää jäsenellä vanhempien kanssa heidän omaa lapsuuttaan ja sieltä saatuja vanhemmuuden malleja, jotta vanhempi tulisi tietoiseksi omasta lapsuudestaan ja pystyy näin vaikuttamaan oman vanhemmuutensa muotoutumiseen.

*“Ja varmaan semmonen, että tulee tietosemmaksi siitä, että mitä meillä oli ja miten mua on ko-
heltu, ja että miten mää haluan, että mun lasta kohellaan. Ja voi tehä ite sitä muutostaki--”*

Perhetyöntekijöiden mukaan tarkoituksena on auttaa vanhempia heidän keskinäisessä vuorovaikutuksessaan. Työntekijät näkivät vanhempien kanssa työskentelyn vaikuttavan lapsen hyvinvointiin. Erityisesti vanhempien keskinäisten selvittämättömien erimielisyyksien katsottiin vaikuttavan lapseen ja vanhemmuuteen negatiivisella tavalla.

*“Jos vanhemmilla pakkaa olemaan kiehnää ja kitkaa, niin kyllähän se vaikuttaa siihen vanhemmuuteen ja taas siihen lapseen ja sitte se ei oo lapsen etu, että vanhemmat on jotenkin tuk-
kanuottasilla.”*

Työntekijöiden kokemuksen mukaan lapsen eduksi on tukea vanhempaa myös kasvatusasioiden ulkopuolella. Näin he samalla mallintavat “aikuisen roolia” vanhemmalle. Työntekijät kokivat enakoitavuuden ja pysyvyyden mallintamisen vanhemmalle tärkeäksi.

*“Ja varmaan sitten sekkää ei huonoasia se mitä hoivaa, että on just niitä aamupala yhdessä ja on just semmosia hoivaavia hetkiä, että me hierotaan niitä tai muuta semmosta, että on, ne on isos-
sa roolissa kuitenkin sitten kanssa, että hekin saa sitä hoivaa..ja huolenpittoo ja sitte he jaksaa
sitte taas vauvoille jakkaa sitä “*

*“Eikä läheskään kaikilla oo muutenkaan sitä semmoista, et ois mitään säännöllistä arjen mallia
niinkö kotoa tai mistään, että voi olla ihan erilaistaki ollu se niitten elämä.”*

Työntekijät kokivat **vanhempien ja lasten osallisuuden** tärkeäksi osaksi perhetyön prosessia. Erityisen paljon perheiden koettiin osallistuvan perhetyön toteutus- ja lopetusvaiheessa. Työnteki-

jät ajattelivat työntekijän tehtäväksi kannustaa perhettä osallistumaan prosessiin. Perheitä kannustetaan kertomaan minkälaisesta tuesta he kokevat hyötyvänsä.

“-- perheitäki jotenki kannustetaan siihen, että sanoa vaan reilusti ja rehellisesti, jos on jotakin vaikeutta, sehän se heijän niinku kautta rakentuu sitte se tuki ja apu, jos ossaa ja tohtii olla sillai reilu ja rehellinen ja avoin itekki.”

Työntekijöiden tavoitteena on koko perheen osallistuminen prosessiin. Tämä käytännössä järjestettiin siten, että joillain käynneillä keskityttiin vanhemman kanssa tehtävään työhön ja toisilla käynneillä koko perheen asioihin.

“--Hyvi on siinä siis sillai, määki työskentelen monesti, että vanhemmat haluaa että käynnit on että aikuisten asiat, ja sitte että, ajotan käynnit että on myös lapsetki, että on kokoperheenä että... lte koen että on hyvinkin lapsetkin mukana siinä. --”

Perhetyöntekijöiden kokemuksen mukaan osallisuuden kasvaminen on perhetyön tavoitteena, jotta perhe pystyisi ottamaan enemmän vastuuta omasta toiminnastaan ja pärjäämään ilman erityisten palveluiden tukea. Työntekijät kokivat osallisuuden kasvun näkyvän erityisesti prosessin lopulla vanhempien puheissa perheen tulevaisuuden suunnitteluna.

“Onhan se, on nimenommaan se, että lähtis ite sitte niinku tulis tietoseksi vaikka eri palveluista ja toimintamuodoista ja tuetaan sitte niinku tavallaan sinnepäin, ulos näistä erityisistä palveluista.”

Työntekijöiden kokemuksen mukaan perheen elämäntilanteen muutokset vaikuttavat perheen kykyyn osallistua prosessiin. Tämän he pyrkivät ottamaan huomioon työssään ja kannustivat perheitä kertomaan perheen tilanteiden muutoksista.

“Se osallisuus kuitenkin vähä niinkö, miten sen sillalailla sanois. Kyllä meillä pääsääntöisesti osallistuu, mutta sitte just, että tommoset mullistukset tai semmoset kyllä ne vähä näkyy, eikä vähäsenkää, että se vähä riippuu olemassaolevista, että siellä sattuu niin monenlaista, että pittää muttaa ommaan asuntoon tai muuta --”

Lopetusvaiheessa työntekijät kokivat perheiden osallisuuden omaan elämäänsä kasvaneen ja heidän haluavan osallistua palveluiden kehittämiseen. Perheille tarjottiin mahdollisuuksia vaikut-

taa perhetyöntekijöiden toimintaan tulevaisuudessa kysymällä heiltä palautetta palveluiden kehittämiseen.

5.3 Kokemuksia perhetyön prosessin lopetuksesta

Perhetyöntekijät kokivat perhetyön lopetusvaiheessa tärkeäksi perheen ajatusten **suuntautuminen tulevaisuuteen**. Työntekijät kokemuksen mukaan asiakkailta tulevaisuuden ajattelu on haastavaa. Perhetyöntekijät kokivat ajatusten suuntaamisen tulevaisuuteen olevan iso osa perhetyötä. Tällöin perhe ei jää paikoilleen, vaan suunnittelee elämäänsä eteenpäin ja ottaa näin subjektiivisemmän roolin omassa elämässään. Työntekijät lisäävät tulevaisuuden miettimistä erilaisten menetelmien avulla sekä auttamalla perhettä löytämään lähiympäristön tarjoamia palveluita lapsiperheille.

“Se on iso osa tätä työtä, että lähetään jo suuntaamaan sinne etteenpäin, eikä jäähä tavallaan paikoilleen, tuudittauduta tähän tilaan vaan sitte elämä vie ja mennää etteenpäi.”

“no varmaan ihan niillä menetelmillääki, että tehhään justii aarrekarttaa tai kirjettä tulevaisuuteen tai toiminnan kautta ja varmaan seki, että suunnattaa vähän ulospäin, että mitä perhekerhoja tai mitä on missäki”

Perhetyön loppuvaiheessa tehdään **jatkotuen tarpeen arviointi**. Perhetyöntekijöiden kokemuksen mukaan perhetyö voidaan lopettaa silloin, kun perheellä ei ole enää tarvetta perhetyölle tai koetaan, ettei perhetyöllä pystytä auttamaan riittävästi.

“Joo kyllähän se se aina jos niinkö päätytään että perhetyöllä, perhetyöllä ei pystytä auttaan -- joskus on niin että on jo kaikki kokeiltu”

Haastattelussa kävi ilmi, että jatkotuentarpeen arvioinnissa arvioidaan saavutettiiniko työlle asetettuja tavoitteita ja mitä tukea perhe mahdollisesti tulevaisuudessa tarvitsee. Työntekijöiden kokemuksen mukaan perheeltä vaaditaan sitoutumista jatkotukeen. Usein perheen päihitteettömyys vaatii yhä ulkopuolista kontrollointia.

“ja kyllä mää aattelen, että sitte sitoutetaan kanssa, mutta seki sitte sanotaan äänee ja suoraan, että sosiaalityöntekijäkki sannoo, että tarvii jos se päihitteettömyys historia on nii, että ei oo sitä

päihteenkötä elämää kovin kauvan, niinni sitte sitoutettaanki, että pittää vielä sen kontrollin ja tuenki takia--."

Työntekijät kokivat, että **tiedonsiirtoa** tarvitaan silloin, kun perheen kanssa työskentelevä työntekijä vaihtuu tai perheelle annettava tukimuoto vaihtuu. Tiedonsiirtopalaverissa perheen tiedot siirretään seuraavalle työntekijälle, ja samalla perhe ja uusi työntekijä tapaavat toisensa. Työntekijät pitivät tiedonsiirtoa tärkeänä, jotta lähettävän ja vastaanottavan palveluntarjoajan välinen yhteys säilyisi.

"-- oltais niinkö saattaen-vaihdettais tänne näin, silloin se yhteys säilyis

Tiedonsiirtopalavereista työntekijöiden kokemuksen mukaan palaverissa kaikki saavat tiedon samalla kerralla. Työntekijät katsoivat palavereiden lisäävän työn läpinäkyvyyttä, koska silloin asiakas kuulee työntekijöiden tiedonvaihdon. Työntekijöiden kokemuksen mukaan jokainen palaverin osallistuja kertoo omasta näkökulmastaan kokemuksensa perheen tilanteesta.

"No mehän puhutaan aina ääneen siinä palaverissa -- että se on niinkö hyvä ku siinä siirtyy niinkö kaikki, eikä ne tarvi miettiä, että mitä me soitellaan kukaki kelleki, ne koki iteki sen hyvänä, että siinä me kerrotaan mitä me ollaan mieltä ja ne sosiaalityöntekijät ja muu verkosto ni kuulee sen, että miten on meny ja näi pois päin, se tulee avoimesti"

Haastattelussa kävi ilmi, että perhetyö on moniammatillista yhteistyötä, jota toteutetaan **verkostotyönä**. Perhetyöntekijät käsittivät perhetyön osaksi suurempaa tukiverkostoa, joka perheen ympärille on muodostunut. Verkostoa tavattiin verkostopalavereissa, joita järjestettiin prosessin aloitus-, toteutus- ja lopetusvaiheessa.

"meillähän on silleen, että me alotetaan aina meillä on sellainen verkosto koolla, pietään alutus palaveri ja sitte ku jakso etenee, pietään välipalaveri ja sitte on päätöspalaveri."

Työntekijät kertoivat perheen verkostoihin kuuluvan sekä ammatillisia verkostoja että luomuverkostoja. Työntekijöiden kokemuksen mukaan perheillä on usein hyvin suppeat luomuverkostot, joka lisää perheen syrjäytymisriskiä.

“--hyvin, monellaki perheellä voi olla että on hyvin suppea verkosto-- ei ole-- sillälailla ystäviä eikä sukulaisia siinä lähellä. Ni se on hyvin helposti jäähään sinne kotia sitte”

Työntekijöiden kokemuksena oli, että yhteydenpito verkoistoihin pidetään tiiviinä ja aina, kun perheen tilanteessa tulee muutoksia, niistä pyritään tiedottamaan koko verkostoa. Verkostoon ollaan yhteyksissä myös perheen pyynnöstä.

“-- sosiaalityöntekijään siinä vaiheessa, jos tulee jotenkin perheestä huoli, eivät oo tullu tai on jotenki epämääräisiä poissaoloja tai perhe ite on toivonu, että sinne [verkostoihin] ollaan täältä yhteyksissä johonkin tarpeeseen liittyen tai neuvolakäynnit jääny välistä, niin sitten hoksautetaan niitä tai päihdetyöntekijät soittaa joskus, että miten on käynyt tai miten on menny, et ku ei oo ollu käyny käynneillä”

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Vanhemmuuden tukemista perhetyössä on tutkittu aiemminkin, erityisesti vanhempien kokemana. Tässä opinnäytetyössä aihetta lähestytään perhetyöntekijöiden kokemusten kautta, missä kontekstina ovat perheet, joissa on haitallista päihdeidenkäyttöä. Perhetyöntekijöiden kokemuksia perhetyön onnistumisesta ja epäonnistumisesta päihdeperheissä on tutkittu esimerkiksi Tuula Pajulan tutkielmassa Perhetyö päihdeperheiden tukimuotona. Pajulan tutkimuksen mukaan perhetyöntekijät kokivat perhetyön onnistumista tukeviksi piirteiksi asiakkaan sitoutumisen, luottamuksen, verkoston kokoamisen, yhteistyön ja työskentelyn oikean ajoituksen. (Pajula 2009,47.)

Myös tässä tutkimuksessa perhetyöntekijät korostivat vanhemmuuden tukemisessa erityisesti luottamussuhteen luomista ja säilyttämistä sekä verkostotyöskentelyä. Verkostotyöskentelyä perhetyöntekijät pitivät tarpeellisena niin perheiden luomuverkostojen aktivoinnin, kuin perheen ympärille muodostuneen tukijärjestelmän toimivuuden kannalta. Lisäksi tutkimuksessa työntekijät kokivat tärkeäksi vanhemmuuden peilaamisen sekä tuen ja kontrollin-yhdistelmän. Tutkimuksen mukaan perhetyöllä pyritään tukemaan vanhempaa täyttämään riittävän hyvän vanhemmuuden vaatimukset peilaamalla vanhemmuutta sekä antamalla perheelle selkeät rajat, joiden sisällä heidän tulee toimia. Tässä onnistuminen vaatii luottamussuhteen rakentamista ja ylläpitämistä koko perhetyön prosessin ajan.

Sirkku Koskelan opinnäytetyössä Perhetyöntekijöiden kokemuksia perheen voimaantumisen mahdollistamisesta tuotiin esille, että perhetyöntekijät rakentavat luottamusta tietoisesti. Luottamussuhdetta rakennetaan avoimessa vuorovaikutuksessa, työskentelemällä asiakaslähtöisesti, työntekijän sitoutumisella työskentelyprosessiin sekä jämäkkyydellä olla asiakassuhteessa vaikeinakin hetkinä. (Koskela 2012, 24.) Myös tämän tutkimuksen mukaan työntekijät rakensivat luottamussuhdetta tietoisesti ja kiinnittivät erityisesti huomiota ensikohtaamiseen perheen kanssa. Luottamussuhteen rakentamisen kannalta olennaiseksi muodostuivat avoimuus, rehellisyys ja läpinäkyvyys työntekijän toiminnassa.

Tutkimuksessamme kävi ilmi, että työntekijät ovat omaksuneet ekokulttuurisen ajattelutavan, joka auttoi heitä ymmärtämään perheen perhekulttuuria ja -teemoja. Perhekulttuurin ymmärtäminen edellyttää perheen kokonaistilanteen hahmottamista sekä perheen päihdehistorian tuntemista. Ekokulttuurisen teorian keskeinen käsite on akkommodaatio eli tapa, jolla perhe järjestää toimin-

takulttuurinsa ekokulttuurisen ympäristön eri osa-alueilla (Määttä & Rantala 2010, 57-58). Työntekijät näkivät perheen olevan vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan ja ympäristön kanssa. Ympäristö vaikuttaa perheeseen sekä perhe vaikuttaa ympäristöön asettamalla rajoituksia ja voimavaroja, joiden kautta perhe muokkaa omaa toimintaansa. Työntekijät auttavat perhettä tuen ja kontrollin avulla näkemään näitä perheeseen vaikuttavia rajoituksia ja voimavaroja. Työntekijät näkivät, että perhetyön prosessin edetessä perhe oppi itse löytämään voimavaroja. Kuitenkin perheen elämäntilanteen sisäisten- ja ulkoisten muutosten nähtiin vaikeuttavan voimavarojen löytymistä.

Pajulan tutkielman mukaan lastensuojelullisessa perhetyössä työntekijän rooli tuo mukanaan kontrollipainotuksen työskentelyyn. Työntekijät kokivat olevansa perheen tukena ja pyrkivänsä auttamaan heitä muutoksen aikaansaamisessa tarkkaillen koko ajan tilannetta lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. Perhetyöntekijöiden tehtävänä ei ole toimia vanhemman päihteidenkäytön moralisoijana vaan tuoda esille lapsen näkökulma (Pajula 2009, 41- 42). Myös tässä tutkimuksessa kävi ilme, että tuki- ja kontrolli ovat läsnä lastensuojelullisessa perhetyössä. Työntekijät eivät kokeneet tuen ja kontrollin välillä olevan jännitettä, vaan kontrollin käyttämisen olevan asiakasperheille välttämätöntä ja näin tukevan heitä perhetyönprosessissa. Kontrollin käyttäminen koettiin kuitenkin haasteelliseksi ja sensitiivisyyttä vaativaksi.

Pajulan (2009, 42) tutkielman haastateltavat korostivat sitä, etteivät he luokittele asiakasperheitä ”päihdeperheiksi”, vaan jokainen perhe otetaan vastaan sellaisenaan ilman leimaavaa ajattelua. Myös meidän tutkimuksessa haastateltavat eivät puhuneet tutkimuksen perheistä luokitellen heitä ”päihdeperheiksi”, ja päihteisiin liittyvät ongelmat tulivat eniten esille puhuttaessa tuesta ja kontrollista. Työntekijät toivat esille verkostotyön merkityksen vanhempien päihteiden käytön kontrolloinnissa. Heidän mukaansa vastuu kontrolloinnista oli jaettu eri asiantuntijoiden kesken. Haasteena työssä oli, että työntekijöillä ja vanhemmilla saattoi olla eriävät näkemykset päihteiden käytön ongelmallisuudesta. Myös Pajulan (2009, 43) tutkielmassa ilmeni muiden päihdehoitomuotojen merkitys päihdeongelman hallintaan saamiseksi sekä eriävät näkemykset vanhemman päihteiden käytöstä.

Perhetyöntekijöiden kokemuksen mukaan olennaisiksi vanhemmuuden tukemisessa perheissä, joissa on haitallista päihteidenkäyttöä, työntekijät kokivat merkittäväksi luottamussuhteen tietois- sen rakentamisen ja ylläpitämisen läpi perhetyönprosessin. Perhetyöntekijät kokivat perhekulttuurin ymmärtämisen mahdollistavan yksilöllisen työtteen, jossa perhe nähdään oman elämänsä

asiantuntijana. Perhetyö nähtiin osana suurempaa tukiverkoston perheen ympärillä. Jatkotutkimusehdotus voisi liittyä perhetyöntekijöiden kokemuksiin perhetyön tuen riittävydestä. Sillä perhetyöntekijöiden kokemuksista oli luettavissa, että perhetyö ei haastavimmissa elämäntilanteissa elävien perheiden kanssa aina ole riittävä tukimuoto, vaan osalla perheistä voi olla tarvetta pakottavimmille tukitoimille.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön aihetta valitessa ajattelimme, että haluamme tehdä opinnäytetyön perhetyöhön liittyen, koska halusimme syventää omaa ammatillista osaamista kyseisestä aiheesta. Lisäksi perhetyön ja päihdemaailman yhteys toi meille haluttua haastetta.

Tavoitteenamme oli tuoda esiin perhetyöntekijöiden kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta perheissä, joissa on haitallista päihteidenkäyttöä. Perhetyöntekijöiden kokemuksia keräsimme parihaastatteluilla. Koimme parihaastattelun aineistoa rikastuttavana, koska työparilla oli yhteisiä kokemuksia perhetyöstä ja näin ollen he pystyivät toimimaan toisilleen kollektiivisena muistina. Koimme haastattelutilanteet luontevina siksi, että työntekijät olivat työpareja ja ennestään toisilleen tuttuja. Haastatteluissa toinen pareista oli enemmän äänessä, jolloin toinen työntekijä helposti myötäili tai jäi hieman varjoon. Voimmekin pohtia, olisiko aineisto ollut rikkaampi, jos olisimme esittäneet enempi tarkentavia kysymyksiä molemmille haastateltaville erikseen. Toisaalta silloin haastattelutilanne ei olisi ollut niin luonteva.

Opinnäytetyön edetessä ajattelimme, että toteutamme tutkimuksen teemahaastatteluna ja myöhemmin haastattelun rungoksi muodostui perhetyön prosessin vaiheet. Nämä osoittautuivat mielestämme toimiviksi menetelmiksi tutkia kyseistä aihetta, koska teemahaastattelu mahdollisti lisäkysymysten esittämisen valmiiden teemojen lisäksi. Koimme, että perhetyön prosessin vaiheet jäsentelivät selkeästi sekä haastattelutilannetta että analysointivaihetta.

Oman haasteensa työn toteutukselle toi se, että emme saaneet aluksi haastateltavia. Luulemme, että vapaaehtoisuus ja perhetyöntekijöiden kesäloma-ajat vaikuttivat haastatteluihin lupautumiseen. Kun otimme suoraan yhteyttä perhetyöntekijöihin, löytyi useampi tutkimuksesta kiinnostunut ja saimme järjestettyä kaksi haastattelua. Meillä oli ajatuksena tehdä opinnäytetyötä tiiviisti kesän aikana. Opinnäytetyön prosessin aikataulu viivästyi odotellessamme haastateltavia, mutta kirimme sen kuitenkin kiinni tiiviillä työskentelyllä loppukesästä.

Haastattelun teemarunko toimi runkona aineiston analysointivaiheessa. Analysointivaiheessa huomasimme, että haastatteluissa esiin tulleet asiat olivat liitettävissä useaan eri kategoriaan teemarungossa. Haasteensa siis toi se, että yhdessä työntekijän sanomisessa saattoi olla useampaa aihepiiriä koskevaa sisältöä. Esimerkiksi yhdessä virkkeessä saattoi olla vanhemmuuden

peilaamista sekä tuen ja kontrollin välistä jännitettä. Jouduimme siis miettimään kumpaan kategoriaan virke kuuluu tai pilkkomaan virkkeen osiin. Huomasimme lisäksi, että haastatteluista nousi esiin teemarungon ulkopuolelta verkostotyö ja mallintaminen, jonka liitimme yhteen vanhemmuuden peilaamisen kanssa.

Haastatteluissa näyttäytyi sekä ryhmämuotoinen työ että perheeseen tehtävä työ. Tutkimuskysymystämme ajatellen, nämä kaksi perhetyön muotoa toivat erilaisia näkökulmia työllemme. Ryhmämuotoisessa perhetyössä työskentely painottui vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvaan tukemiseen ja vanhemmuuden peilaamiseen. Vanhemmat tai vanhempi oli ryhmämuotoiseen perhetyöhön tullessaan päihteiden käytön osalta hoidossa ja päihteettömyys ei näkynyt ryhmän arjessa. Kuitenkin työntekijät toivat esille vanhempien päihdehistorian vaikutusta sen hetkiseen elämäntilanteeseen, mikä tuli ottaa huomioon työskentelyssä perheen kanssa.

Perheeseen tehtävässä työssä mahdollinen päihteiden käyttö näkyi erilailla verrattuna ryhmämuotoisessa perhetyössä. Perheessä tehtävässä työssä korostui voimakkaasti verkostotyön merkitys, jolloin myös muut ammattilaistahot vastasivat päihteettömyyden tukemisesta. Työskentelyssä kannustettiin vanhempaa tai vanhempia päihteettömyyteen jos sitä esiintyi perheessä, mutta päihteet eivät näyttäneet kriittisesti perhetyön keskiössä. Olisimmekin odottaneet haastatteluista enempi puhetta päihteiden käytöstä. Pohdimme kuitenkin asiaa niin, että perheet jotka ovat perhetyön asiakkaita, ovat usein myös muidenkin tahojen asiakkaita, jolloin asiantuntemus ja työ jakautuvat. Jos perheen vanhemmalla on asiakkuus esim. A-klinikalla, keskittyy perhetyö silloin perhetyön orientaatioon ja luottaa siihen, että vanhempi saa avun ja tuen päihteiden käyttöönsä A-klinikalta. Pohdimme, että tämän vuoksi puhe päihteistä oli odotettua vähäisempää haastatteluissa.

Henkilökohtaisena tavoitteenamme oli kehittää eettistä ja asiakastyön osaamista. Kontekstina toimiviin perheisiin liittyy paljon ennakko-oletuksia ja –asenteita, siksi tarkkailimme omia asenteitamme ja ajatuksia sekä pohdimme ilmiön ympärillä olevia eettisiä ja moraalisia kysymyksiä. Esimerkiksi jos perheellä ja työntekijällä on eriävät näkemykset perheen tilanteesta, työntekijä voi nähdä päihteiden käytön ongelmana, mutta asiakas ei.

Toisena tavoitteena oli arvioida perhetyön asettumista palvelujärjestelmään sekä miten perhetyöntekijät kokevat perheelle annettavan tuen riittävän perheille. Tutkimuksemme myötä, meille selkeni entisestään perhetyön merkitys asiakasperheille. Osa työntekijöistä koki perheen saavan

tarvittavan avun perhetyöltä ja perhetyöntekijä koki olevansa tärkeä kontakti perheelle. Osa työntekijöistä taas koki, että perhe saa tukea perheen tilanteeseen liian myöhään tai perhetyö ei ollut riittävä tukimuoto auttamaan heitä. Lisäksi opimme opinnäytetyöprosessin aikana tiedonhankintaa, sen jäsentämistä sekä kokonaisuuksien hahmottamista.

Ajattelemme, että tutkimustamme voisi jatkaa tutkimalla perhetyöntekijöiden työhyvinvointia juuri kyseisellä työalueella. Näemme työalueen herkäksi ja vaativaksi työksi, jolloin työntekijän työssäjaksamisesta on pidettävä huolta.

7.1 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksessa pyrimme kuvaamaan perhetyöntekijöiden työtä vanhemmuuden tukemiseksi. Työn näkyväksi tekeminen auttaa takaamaan sekä työntekijälle että hänen asiakasperheilleen suojan eettisesti herkillä työalueella. Muotoilimme haastattelun teemat siten, että työntekijöillä oli mahdollisuus vastata yleisluontoisella tavalla, jolloin perheiden yksityisyys ei vaarannu.

Yksityisyyden kunnioittaminen tarkoittaa sitä, että ihmisellä itsellään tulee olla oikeus määrittää se, mitä tietoja he tutkimuskäyttöön antavat. Se tarkoittaa myös sitä, että tutkimustekstejä ei saa tuoda esille niin, että yksittäiset tutkittavat olisivat niistä tunnistettavissa. (Kuula 2006, 64.) Yksityisyyttä kunnioitimme siten, että haastateltavat saivat itse määrittää sen, mitä tietoja he tutkimuskäyttöön antavat.

Itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen periaatetta pyritään kunnioittamaan sillä, että ihmisillä on mahdollisuus valita haluavatko osallistua tutkimukseen vai eivät (Kuula 2006, 61). Itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen periaatteen huomioimme siten, että työntekijät osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti. Työntekijät tekivät itse päätöksen osallistumisestaan. Anonymiteettiyden riskiksi muodostui esimiehen tieto osallistuneista. Emme kuitenkaan nähneet sitä eettisesti kyseenalaisena, koska kyseessä eivät ole työntekijöiden henkilökohtaiset asiat. Tuloksia julkistettaessa huolehdimme anonymiteettisuojusta. Hankkiessamme tietoja, työntekijöille luvattiin nimettömyys, joten tuloksia julkistettaessa huolehdittiin siitä, ettei tutkittavien henkilöllisyys paljastu. Aineiston analyysin jälkeen aineisto tuhottiin anonymiteetin suojelemiseksi.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus

Luotettavuutta tarkastelimme seuraavien kriteerien kautta: uskottavuus, siirrettävyys, varmuus ja vahvistuvuus. Uskottavuus luotettavuuden kriteerinä tarkoittaa, että tutkijan on tarkistettava vastaavatko hänen käsitteellistyksensä ja tulkintansa tutkittavien käsityksiä. Varmuutta tutkimukseen lisätään ottamalla mahdollisuuksien mukaan huomioon ennustamattomasti vaikuttavat ennakoehdot. (Eskola & Suoranta 1998, 211-213.) Uskottavuus- ja varmuustekijät otimme huomioon lähettämällä haastattelujen teemarungon etukäteen haastateltaville perhetyöntekijöille, jotta heillä oli mahdollisuus tutustua siihen etukäteen ja kommentoida sitä tarvittaessa. Näin pyrimme varmistamaan käytettävien käsitteiden yhdenmukaisuuden ja vähentämään haastattelun ennakoimattomuutta. Lisäksi valmistauduimme haastattelutilanteisiin varmistamalla, että osasimme käyttää tarvitsemaamme laitteistoa ja että tiimimme roolijako oli selvä.

Tutkimuksen tuloksen siirrettävyydellä tarkoitetaan sitä, kuinka hyvin tutkimustulokset olisivat siirrettävissä toiseen kontekstiin (Eskola & Suoranta 1998, 211-213). Siirrettävyyttä tarkastellessamme otimme huomioon, että kokemukset ovat aina hyvin subjektiivisia ja kontekstisidonnaisia, jolloin tuloksia ei voida yleistää kaikkia perhetyöntekijöitä koskeviksi.

Vahvistuvuus tarkoittaa, sitä että tehdyt tulkinnot saavat tukea toisista vastaava ilmiötä tarkastelleista tutkimuksista (Eskola & Suoranta 1998, 211-213). Vahvistuvuutta tarkastellessamme vertailimme saamiamme tutkimustuloksia vastaavanlaisiin aiempiin tutkimuksiin. Löysimme yhtäläisyyksiä Sirkku Koskelan opinnäytetyöstä Perhetyöntekijöiden kokemuksia perheen voimaantumisen mahdollistamisesta sekä Tuula Pajulan tutkielmasta Perhetyö päihdeperheiden tukimuotona. Esimerkiksi luottamussuhteen luomisen tärkeys korostui kaikissa tutkimuksissa.

LÄHTEET

Aaltonen, H. 2013. Päihteet heikentävä vanhemmuudesta saatavaa iloa. Turun Yliopisto. Viitattu 12.9.2015, <http://www.utu.fi/fi/Ajankohtaista/Artikkelit/Sivut/paihteet-heikentavat-vanhemmuudesta-saatavaa-iloa.aspx>.

Alirantala, N. 2015. Päihdeperheen arki, haasteet ja tukeminen. Viitattu 19.9.2015, https://asiakas.kotisivukone.com/files/suomenkatiloliitto.kotisivukone.com/paihdeperheen_arki_haasteet_ja_tukeminen.pdf.

Ensi- ja turvakotienliitto. 2015. Päihteet lapsen silmin. Viitattu 19.9.2015, http://ensijaturvakotienliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/71cbdf50cc34e7b65bacc635910b53e5/1442676187/application/pdf/4025179/P__ihteet_lapsen_silmin_-esite_valmis.pdf.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. 2007. Lapsen hyvän kasvun ja kehityksen riskitekijöiden ja suojaavien tekijöiden tunnistaminen. Viitattu 4.12.2014, http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/6e0cb1804a1563bd951ff5b546fc4d01/opas_risu_07.pdf?MOD=AJPERES.

Hirsjärvi, S. & Sajavaara, P. 2004. Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa S. Hirsjärvi, P. Remes & P. Sajavaara (toim.) Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 119-162.

Irti huumeista. 2014. Tietoa ja tukea: huumausaineet. Viitattu 6.10.2014, http://www.irtihuumeista.fi/tietoa_ja_tukea/huumausaineet.

Itäpuisto, M. 2008. Pullon pohjimmaisat: Lapsi, perhe ja alkoholi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi – Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prima.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi – Perhetyön arkea. Porvoo: Bookwell Oy.

Kalland, M. 2001. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityitilanteissa. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy, 198-233.

Koskela, S. 2012. ”Rehellisellä pelillä, avoimella pelillä” Perhetyöntekijöiden kokemuksia perheen voimaantumisen mahdollistamisesta. Viitattu 4.11.2015. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/51742/Koskela_Sirkku.pdf?sequence=1.

Kurttila, T. 2014. Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2014. Eriarvoistuva lapsuus. Lasten hyvinvointi kansallisten indikaattoreiden valossa. Lapsiasiavaltuutetun julkaisuja 2014:3. Viitattu 3.10.2014, http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=479644&name=DLFE-29907.pdf.

Kuorilehto, R. 2014. Moniasiantuntijuus sosiaali- ja terveydenhuollon perhetyössä. Oulun Yliopisto. Viitattu 27.7.2015, <http://herkules oulu.fi/isbn9789526203966/isbn9789526203966.pdf>.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinto, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laine, T. 2010. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J., Aaltola & R., Valli (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: WS Bookwell Oy.

Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. 2009. Johdanto. Teoksessa J. Lammila-Taskula, S. Karvonen & S. Ahlström (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveys- ja hyvinvoinnilaitos. Viitattu 13.8.2015, <http://julkari.fi/bitstream/handle/10024/80047/0e6f5676-9ccf-4490-8496-45c7b3acce5f.pdf?sequence=1>.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lastensuojelun työmenetelmiä. 2007. Helsingin sosiaalivirasto. Viitattu 27.7.2015, http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/fdfe2b804a1563bc9511f5b546fc4d01/0703_oppaita_nests_menetelmia.pdf?MOD=AJPERES

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Mannerheiminlastensuojeluliitto. 2015. Varhaisen vanhemmuuden tukemisesta. Viitattu 19.9.2015, <http://www.nordicwelfare.org/PageFiles/11045/Mirjam%20Kalland.pdf>.

Myllärniemi, A. 2007. Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä- jäsenyyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Viitattu 13.3.2015, http://www.socca.fi/files/90/Lastensuojelun_perhetyo_ammattikaytantona.pdf.

Määttä, P. & Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi: Yhdessä tekemisen toimintamalleja. Jyväskylä: PS- Kustannus.

Nupponen, R. & Simonen, L. 1983. Kodinhoitajan tehostettu perhetyö: valtakunnallisen kokeilun loppuraportti. Helsinki.

Oulun kaupunki. 2014. Arvio lastensuojelun tarpeesta. Viitattu 4.12.2014, <http://www.ouka.fi/oulu/sosiaali-ja-perhepalvelut/arvio-lastensuojelun-tarpeesta>.

Oulun kaupunki 2014. Perheiden tukeminen ja lastensuojelu. Viitattu 21.11.2014, <http://www.ouka.fi/oulu/sosiaali-ja-perhepalvelut/perheiden-tukeminen-ja-lastensuojelu>.

Opetushallitus 2013. Tunteesta tunteeseen. Viitattu 7.11.2014, http://www.edu.fi/tunteesta_tunteeseen/tunteita_voi_saadella.

Pajula, T. 2009. Perhetyö päihdeperheen tukimuotona: Perhetyöntekijöiden konsturuktiot onnistuneesta ja epäonnistuneesta työskentelystä. Viitattu 20.9.2015, <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/80857/gradu03747.pdf?sequence=1>.

Reijonen, M. 2005. "Mitä työtä se perhetyö oikein on?" – ammattina perhetyöntekijä. Teoksessa M. Reijonen (toim.) Voimaa perhetyöhön: arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy, 7-15.

Reijonen, M. & THL:n verkkotoimitus. Lastensuojelun käsikirja – perhetyö. THL. Viitattu 25.9.2014, http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhetyo#Perhetyo_avohuollon_tukitoimena.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 14.4.2015, http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html.

Saarnio, T. 2004. Perhetyö lastensuojelutyössä. Teoksessa A. Puonti, T. Saarnio & A. Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 240-255.

Simula, H. 2002. Hynttyyt yhdessä, pohdintaa päihdeperheiden eheytymisestä. Helsinki: Oy Trio-Offset Ab.

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2002. Johdanto: Ihminen tarvitsee toisen läheisyyttä ja turvaa. Teoksessa: Sinkkonen, J. & Kalland, M. (Toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY, 7-11.

Sosiaalihuoltolaki 30. 12. 2014 /1301.

Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Juva : WSOY.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Perhetyö. Viitattu 19.9.2015, <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhetyo>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Uusimäki, M. 2005. Perhetyötäkö kaikki? Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Viitattu 3.12.2014, http://www.sosiaalikollega.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/Julkaisu_20.pdf.

Opinnäytetyön tekijä(t), osoite ja puh.nro	Anni Lapinkangas, [REDACTED] Hilla Utriainen, [REDACTED] Anni Riikola, [REDACTED]
Opinnäytetyön suunnitelma hyväksytty	27.04.2015
Opinnäytetyön ohjaajat	Aira Vanhala & Päivi Onkalo
Opinnäytetyön arvioitu valmistumisaika	30.11.2015
Sitoumukset	
Liitteet	

Päivämäärä ja hakijoiden allekirjoitukset

Paikka ja aika Oulu 4.5.2015

Hakijan/hakijoiden allekirjoitukset

Anni Riikola

Anni Riikola

Lupa opinnäytetyöhön

Hilla Utriainen

Hilla Utriainen

Anni Lapinkangas
ANNI LAPINKANGAS

- ☒ Myönnetty hakemuksen mukaisena
☒ Opiskelijan on toimitettava valmis opinnäytetyö sosiaali- ja terveystoimen käyttöön

☐ Myönnetty seuraavin korjauksin tai ehdoin:

☐ Hakemus hylätty

Päiväys 6.5.2015

Päätöksentekijän
allekirjoitus

Arja Helkinen

Sosiaalihoitaja Arja Helkinen
Hyvinvointipalvelut
Sosiaalisen hyvinvoinnin

HAASTATTELUN TEEMAT:

Perhetyön prosessin aloitus

luottamussuhteen luominen
vanhemmuuden havainnointi ja arviointi
tavoitteiden asettaminen
lapsen edun huomiointi
olemassa olevien voimavarojen löytäminen
vanhempien ja lasten osallisuus

Perhetyön toteutus

perhekulttuurin ymmärtäminen
vanhempien motivointi
perhetyön suunnitelman toteutumisen arviointi
tuen ja kontrollin välinen jännite
vanhemmuuden peilaaminen
vanhempien ja lasten osallisuus

Perhetyön lopetus

suuntautuminen tulevaisuuteen
jatkotuen tarpeen arviointi
mahdollinen tiedonsiirto
vanhempien ja lasten osallisuus

Vanhemmuuden tukeminen perheessä, joissa on haitallista päihteiden käyttöä.

